

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН**

Освітньо-професійна програма Економіка підприємства
Спеціальність 051 Економіка
Ступінь вищої освіти Магістр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Петро МАКАРЕНКО
«07» грудня 2021 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Напрями збільшення фінансових результатів галузі
рослинництва у підприємстві» (на матеріалах «Назва підприємства»
Полтавського району)

виконала здобувач вищої освіти заочної форми навчання

Саєнко Софія Русланівна

Керівник кваліфікаційної роботи,
к.е.н., доцент

Ольга ДИВНИЧ

Полтава – 2021 року

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА	9
1.1. Сучасний розвиток галузі рослинництва в Україні	9
1.2. Формування фінансових результатів галузі рослинництва у підприємстві.....	19
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА	32
2.1. Організаційно-технологічні особливості галузі рослинництва у підприємстві	32
2.2. Факторний аналіз формування фінансових результатів галузі рослинництва	42
Висновки до 2 розділу	54
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗБІЛЬШЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА У ПІДПРИЄМСТВІ.....	55
3.1. Організаційно-технологічні напрями збільшення фінансових результатів галузі рослинництва.....	55
3.2. Оптимізація виробничо-збутової діяльності.....	65
Висновки до 3 розділу.....	78
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Рослинництво відіграє винятково важливу роль у формуванні продовольчої безпеки України, оскільки воно забезпечує населення продуктами харчування, тваринництво – кормами, харчову, переробну і легку промисловість – сировиною, зовнішню торгівлю – експортними товарами. Проте на сьогоднішній день багато рослинницьких галузей перебувають у досить важкому стані, є низько прибутковими, що й потребує опрацювання заходів з підвищення їх ефективності у сільськогосподарських підприємствах. В ринкових умовах економічна нестабільність виробництва проявляється не тільки в результативній, але й у витратній складовій ефективності виробництва. Тому, важливе місце у вивченні стабільності сільськогосподарського виробництва займає питання оцінки фінансових результатів та економічної ефективності виробництва продукції рослинництва.

Останніми роками приділяється значна увага різним аспектам проблеми визначення фінансових результатів діяльності та чинників їх формування, що знайшло відображення і в багатьох наукових працях вітчизняних та зарубіжних авторів. Поглиблену увагу дослідженням проблеми приділяли відомі науковці, серед яких В. Г. Андрійчук, В. М. Гончаров, Ю. С. Коваленко, Л. Ю. Мельник, М. Я. Мойса, П. Т. Саблук.

Зв'язок роботи з науковими темами. Магістерська дипломна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних тем кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавського державного аграрного університету: «Розробити теоретико-методологічні, науково-методичні і практичні засади розвитку виробничо-господарської, фінансово-економічної і соціальної діяльності та процесів ресурсо-енергозбереження і управління (менеджменту) підприємств з виробництва і переробки аграрної продукції в умовах ринку» (номер державної реєстрації 0117U003097).

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є оцінка фінансових результатів галузі рослинництва та обґрунтування інноваційних

напрямів їх збільшення. Для її досягнення в роботі були визначені та реалізовані такі наукові завдання:

- дослідити порядок формування фінансових результатів галузі рослинництва та фактори, що впливають на них;
- узагальнити методичні засади оцінки рівня прибутковості виробництва продукції рослинництва;
- провести економічну оцінку джерел формування фінансових результатів галузі рослинництва;
- обґрунтувати напрями збільшення фінансових результатів галузі рослинництва.

Об'єктом дослідження є процес формування фінансових результатів галузі рослинництва у ринкових умовах.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні положення і закономірності, пов'язані з оцінкою та напрями збільшення фінансових результатів від реалізації продукції рослинництва підприємств.

Методи дослідження. При вирішенні поставлених завдань на різних етапах роботи застосовувались також специфічні методи та прийоми дослідження: абстрактно-логічний – при теоретичних узагальненнях, формулюванні висновків, рекомендацій; економіко-статистичний – при вивченні масових явищ, процесів, фактів і виявлення тенденцій їх розвитку; монографічний – при всебічному і глибокому вивченні рівня ефективності діяльності підприємства; балансовий, графічний, економіко-математичні методи, оптимізаційні прийоми та інші.

Інформаційна база. Джерелами інформації виступали: інформаційно-аналітичні збірники Держкомстату України, бухгалтерська документація «Назва підприємства» Полтавського району, дані первинного обліку, власні спостереження, а також довідково-інформаційні джерела.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних і прикладних засад збільшення фінансових результатів галузі рослинництва у сільськогосподарських підприємствах. Наукову новизну складають наступні положення:

набули подальшого розвитку:

- дослідження сучасного стану та особливостей виробництва продукції рослинництва в Україні;
- фактори, що впливають на фінансові результати діяльності сільськогосподарського підприємства
- систематизація методів оцінки ефективності виробництва продукції рослинництва у сільськогосподарських підприємствах;

Практичне значення одержаних результатів. Обґрунтовані у кваліфікаційній роботі пропозиції щодо впровадження інноваційних технологій у виробництво продукції рослинництва, а також організаційні заходи удосконалення виробничо-збутової діяльності забезпечують підвищення ефективності діяльності досліджуваного підприємства.

Апробація результатів досліджень. Основні результати досліджень та їх практичне застосування обговорювалися на IV Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Сучасні тенденції економічного розвитку регіонів: теоретичні та прикладні аспекти» (м. Одеса, ОДАБА, 21 квітня 2021 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених і студентів «Сучасний менеджмент: тенденції, проблеми та перспективи розвитку» (м. Дніпро, Університет імені Альфреда Нобеля, 14 квітня 2021 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку сучасної науки» (м. Київ, МЦНІД, 30-31 жовтня 2021 р.).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 3 наукові тези: «Формування фінансових результатів підприємства та шляхи їх підвищення», «Роль державної економіки у формуванні фінансових результатів підприємств», «Найрентабельніші сільськогосподарські польові культури в Україні».

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст викладено на 69 сторінках друкованого тексту. Робота містить 32 таблиці, 11 рисунків, 28 додатки. Список використаних джерел налічує 71 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

1.1. Сучасний розвиток галузі рослинництва в Україні

Галузь рослинництва в Україні стрімко зростає та характеризується високим рівнем експортного потенціалу. Так, у структурі експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції продукти рослинного походження займають в середньому 53 %. За 2016 – 2020 рр. сума експорту продуктів рослинного походження збільшилася на 3789,5 млн. дол. США або 46,8 % і дорівнює 11883,2 млн. дол. США. Серед експорту продукції рослинництва найбільша частка припадає на зернові культури – 42,4 %, що на 2,7 в.п. більше порівняно з 2016 р., при цьому питома вага насіння і плодів олійних рослин зменшилася на 1,7 в.п. до 8,3 %.

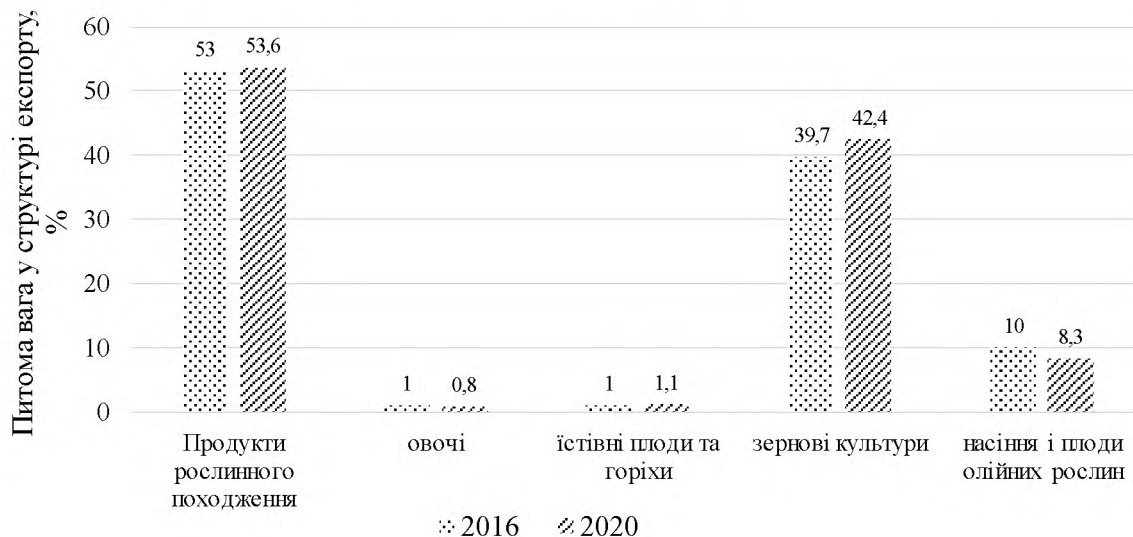

Рис. 1.1. Частка продуктів рослинного походження у структурі експорту, 2016, 2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден.; Ошибка! Источник ссылки не найден., с.30]

Аналіз індексів виробництва продукції рослинництва свідчить, що більш стабільними темпами здійснюється виробництво продукції у

господарствах населення, однак у всіх категоріях господарств спостерігається зниження виробництва продукції у 2017 р. порівняно з 2016 р. на 2,9 %, у 2020 р. порівняно з 2019 р. – на 12,1 %. Найвищі темпи зростання характерні для Одеської (43,3 %), Кіровоградської (32,5 %), Черкаської (30,8 %), Миколаївської (25,8 %), Київської (22,0 %) та Вінницької (21,8 %) областей.

Таблиця 1.1

Динаміка та структура продукції рослинництва за категоріями господарств (у постійних цінах 2016 р.), млн. грн.

Показники	Роки					2020 р. у % до 2016 р.
	2016	2017	2018	2019	2020	
Продукція рослинництва:						
господарства усіх категорій	185052,1	480157	529347,5	538705,6	473377	255,8
підприємства	113392,6	323724,5	367688,1	376789,7	323198,2	285,0
у % до загального обсягу	61,3	67,4	69,5	69,9	68,3	х
у т. ч. фермерські господарства	20705,3	60491,7	70214,1	75809,2	62295,1	300,9
у % до загального обсягу	11,2	12,6	13,3	14,1	13,2	х
господарства населення	71659,5	156432,5	161659,4	161915,9	150178,8	209,6
у % до загального обсягу	38,7	32,6	30,5	30,1	31,7	х

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 46; Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 44]

Валова продукція рослинництва за досліджуваний період зростає у 2,6 рази, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – у 2,9 рази, господарствах населення – у 2,1 рази.

Рис. 1.2. Структура валової продукції галузі рослинництва за категоріями господарств, 2016 – 2020 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 46; Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 44]

У структурі валової продукції рослинництва поступово зростає частка сільськогосподарських підприємств і у 2020 р. становить 68,3 %, у тому числі фермерські господарства – 13,2 %, відповідно на господарства населення припадає 31,7 %.

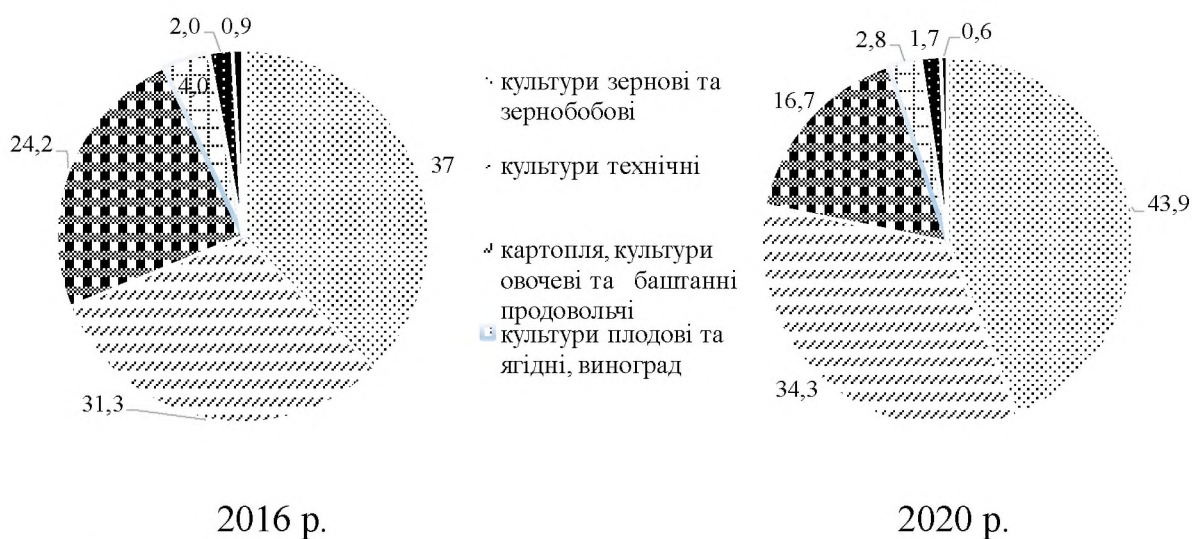

Рис. 1.3. Структура валової продукції рослинництва, 2016 – 2020 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 48; Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 45]

У структурі валової продукції рослинництва відбулися зміни на користь збільшення частки культур зернових та зернобобових на 6,4 в.п. до 43,9 % та технічних культур – на 3,0 в.п. і становить 34,3 %. Відповідно частка виробництва картоплі, культур овочевих та баштанних продовольчих зменшилася на 7,6 в.п. і знаходиться на рівні 16,7 %, а питома вага валової продукції культур плодових та ягідних, винограду – на 1,2 в.п. до 2,8 %.

До першої десятки регіонів у загальному виробництві продукції виробництва належать Полтавська область (6,8 %), Харківська (6,8 %), Вінницька (6,5 %), Хмельницька (6,0 %), Чернігівська (6,0 %), Сумська (5,8 %), Дніпропетровська (5,7 %), Херсонська (5,0 %), Київська (4,7 %), Кіровоградська (4,6 %) області.

Галузь рослинництва поступово зростає і за кількісними показниками (додаток А). Посівна площа сільськогосподарських культур за 2016 – 2020 рр. збільшилася на 4,1 %, зокрема за рахунок збільшення площі культур зернових та зернобобових – на 6,9 %, культур технічних – 4,2 %.

У структурі посівних площ відбулися зміни за рахунок збільшення частки зернових та зернобобових культур на 1,4 в.п. і становить 54,7 %, тоді як питома вага кормових культур зменшилася на 1,2 в.п. до 6,0 %, частка посівної площі картоплі, культур овочевих та баштанних продовольчих зменшилася на 0,2 в.п. до 6,6 %.

Серед зернових культур найбільшу частку посівні площі озимої пшениці (41,8 %), кукурудзи на зерно (35,3 %), ярого ячменю (8,9 %), озимого ячменю (6,7 %).

Серед технічних культур найбільша питома вага припадає на посіви соняшнику (70,0 %), сої (14,6 %) та ріпаку і кользи (12,2 %).

У групі картопля, культури овочеві та баштанні продовольчі 71,5 % припадає на картоплю, 24,6 % на культури овочеві відкритого ґрунту.

Таблиця 1.2

Виробництво культур сільськогосподарських за категоріями господарств, 2016 – 2020 рр.

Показники	Роки					2020 р. у % до 2016 / абсолютне відхилення структури, (+, -)
	2016	2017	2018	2019	2020	
А	1	2	3	4	5	6
Господарства усіх категорій						
Культури зернові та зернобобові	66088,0	61916,7	70056,5	75143,2	64933,4	98,3
Буряк цукровий фабричний	14011,3	14881,6	13967,7	10204,5	9150,2	65,3
Соняшник	13626,9	12235,5	14165,2	15254,1	13110,4	96,2
Картопля	21750,3	22208,2	22504,0	20269,2	20838,0	95,8
Культури овочеві	9414,5	9286,3	9440,2	9687,6	9652,8	102,5
Культури плодові та ягідні	2007,3	2048,0	2571,3	2118,9	2023,9	100,8
Підприємства						
Культури зернові та зернобобові	52022,2	47905,1	56096,2	59982,1	51718,0	99,4

Буряк цукровий фабричний	13348,9	14227,2	13316,6	9658,3	8627,1	64,6
Соняшник	11730,1	10596,7	12193,6	13088,6	11492,9	98,0
Картопля	468,2	429,4	416,4	373,4	398,1	85,0
Культури овочеві	1322,9	1343,9	1357,1	1420,9	1491,1	112,7
Культури плодові та ягідні	370,5	333,8	556,6	351,1	340,5	91,9

Продовж. табл. 1.2

А	1	2	3	4	5	6
Структура виробництва за категоріями господарств, %						
Підприємства						
Культури зернові та зернобобові	78,7	77,4	80,1	79,8	79,6	0,9
Буряк цукровий фабричний	95,3	95,6	95,3	94,6	94,3	-1,0
Соняшник	86,1	86,6	86,1	85,8	87,7	1,6
Картопля	2,2	1,9	1,9	1,8	1,9	-0,3
Культури овочеві	14,1	14,5	14,4	14,7	15,4	1,3
Культури плодові та ягідні	18,5	16,3	21,6	16,6	16,8	-1,7

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 94; Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 80]

Виробництво основних сільськогосподарських культур у господарствах всіх категорій у 2020 р. порівняно з 2016 р. зменшилося, при цьому вищими темпами відбулося зменшення саме у сільськогосподарських підприємствах, що обумовлено зниженням рівня урожайності. Так, виробництво культур зернових та зернобобових зменшилося на 1,7 %, у тому числі у підприємствах – на 0,6 %, буряку цукрового – на 34,7 %, у підприємствах – на 35,4 %, виробництво соняшнику зменшилося на 3,8 %, у підприємствах – на 2,0 %, картоплі – на 4,2 %, у підприємствах – на 15,0 %. У той же час виробництво культур овочевих збільшилося на 2,5 %, у тому числі у підприємствах – на 12,7 %, виробництво культур плодових та ягідних практично не змінилося, а їх виробництво у підприємствах зменшилося на 9,1 %.

Протягом досліджуваного періоду структура виробництва продукції рослинництва не зазнала суттєвих змін. Простежується чітка тенденція до переважання частки сільськогосподарських підприємств при виробництві

культур зернових та зернобобових (79,6 %), буряк цукровий (94,3 %), соняшнику (87,7 %), тоді як у виробництві картоплі, культур овочевих, культур плодових та ягідних переважає частка господарств населення (рис. 1.4).

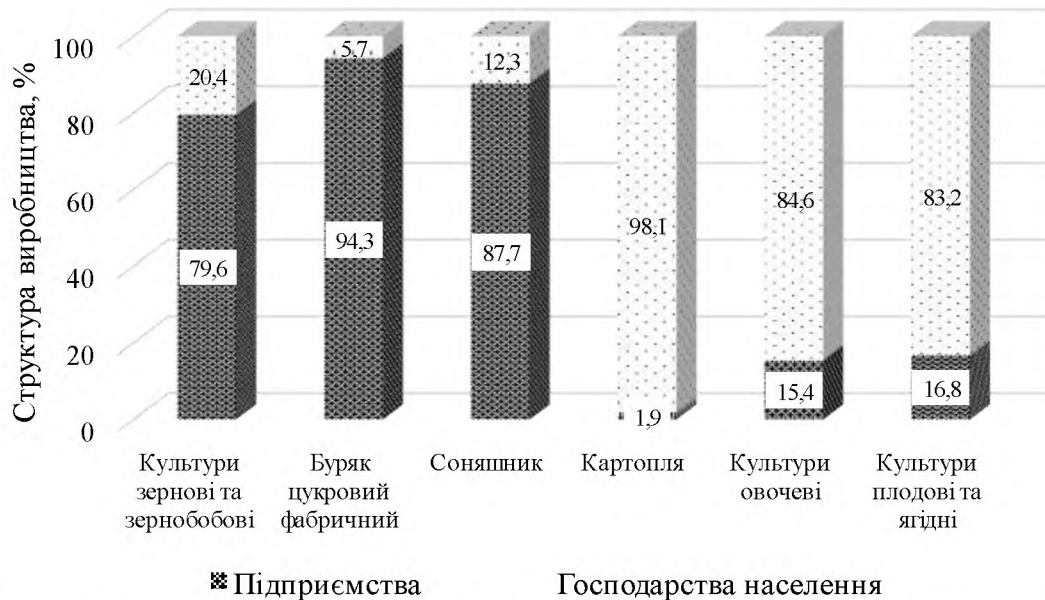

Рис. 1.4. Структура виробництва продукції рослинництва за категоріями господарств у 2020 р., %

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 98; Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 84]

Загальна тенденція урожайності культур сільськогосподарських йде до зменшення, окрім культур плодових та ягідних про що свідчить від'ємне значення середньорічного приросту даного показника (додаток Б). При цьому у підприємствах спостерігається збільшення урожайності по картоплі, культурах овочевих, культурах плодових та ягідних, яке є досить незначним.

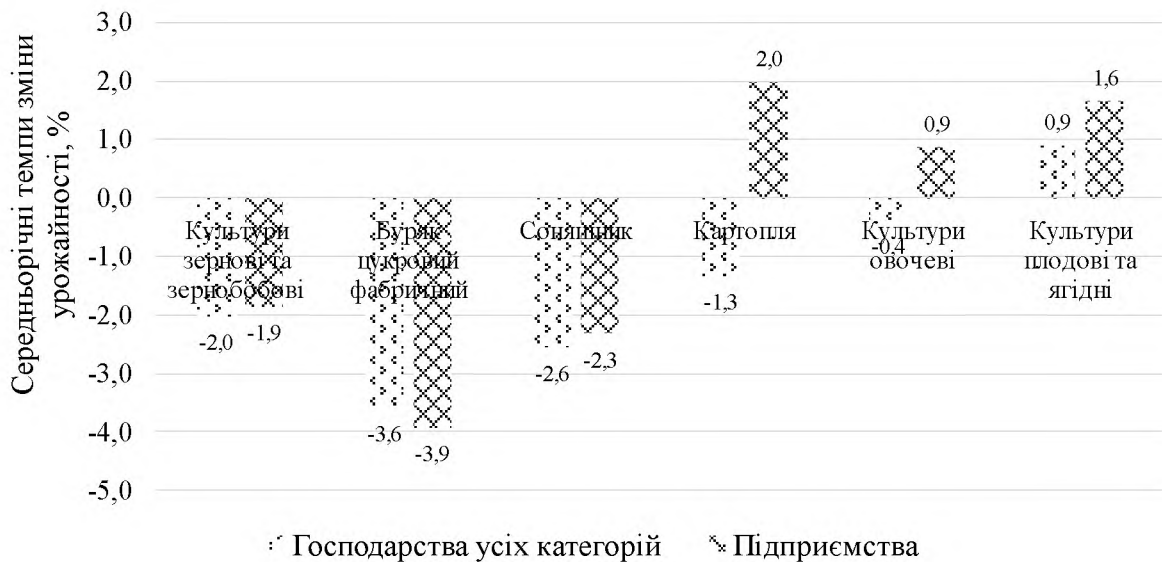

Рис. 1.5. Середньорічні темпи приросту (зменшення) урожайності культур сільськогосподарських, 2016 – 2020 рр., %

Джерело: побудовано автором

Групування підприємств за розміром площі, з якої зібрано врожай культур зернових та зернобобових показує, що 82,4 % підприємств мають невеликі площі посіву 100-500 га, однак вони виробляють лише 17,9 % зерна, тоді як у 3,3 % підприємств де сконцентрована посівна площа більше 2000 га виробляють 43,4 % зерна (додаток В).

Аналогічна ситуація спостерігається щодо виробництва технічних культур. Так, 71,3 % підприємств, що мають посівну площі до 200 га виробляють лише 13,9 % насіння соняшнику, а 5,2 % підприємства з посівною площею більше 1000 га виробляють 71,4 % обсягу соняшнику.

Групування підприємств за розмірами площі, з якої зібрано ріпак і кользу показує, що 68,2 % підприємств з посівною площею до 200 га виробляють 22,9 % продукції, а 10,6 % підприємств з посівною площею більше 500 га мають 46 % валового збору ріпаку і кользи.

Групування підприємств за розміром посівної площі сільськогосподарських культур свідчить, що зі зростанням площі посіву також збільшується і середній рівень урожайності культур.

За досліджуваний період виробничі витрати галузі рослинництва в Україні збільшилися на 43,0 % (додаток Д). У структурі виробничих витрат найбільшу питому вагу займають прямі матеріальні витрати – 49,0 %, у тому числі мінеральні добрива – 16,4 %, насіння та посадковий матеріал – 9,8 %. У 2020 р. порівняно з 2016 р. частка витрат на оплату праці збільшилася на 1,4 в.п. до 6,5 %, а сума витрат збільшилася на 82,0 %.

У структурі витрат галузі рослинництва відбулися на користь зростання частки інших прямих витрат на 7,9 в.п. і знаходиться на рівні 27,8 %. Це відбулося за рахунок зростання витрат за орендну плату за земельні частки (паї) на 47,3 % та витрат на амортизацію – у 2,4 рази.

Відповідно частка загальновиробничих витрат за аналізований період зменшилася на 9,9 в.п. і дорівнює 16,7 %, з них оплата послуг сторонніх організацій – 8,6 %.

Таблиця 1.3

Динаміка середніх цін на продукцію рослинництва, реалізовану підприємствами та господ, 2016 – 2020 рр., грн./т

Показники	Роки					2020 р. у % до 2016 р.
	2016	2017	2018	2019	2020	
Підприємства						
Культури зернові та зернобобові	3414,0	3771,6	4315,0	3867,5	4794,1	140,4
Культури олійні	8656,1	9132,0	9318,3	8321,2	10852,9	125,4
Буряки цукрові фабричні	848,6	825,3	749,0	753,7	871,5	102,7
Картопля	2631,8	3296,3	3746,0	5474,7	5103,4	193,9
Культури овочеві	3924,2	4136,1	4448,0	4497,0	4437,1	113,1
Культури плодові та ягідні	5863,8	8766,6	5054,0	6494,4	9140,2	155,9
Господарства населення						
Культури зернові та зернобобові	3059,7	3431,3	3986,1	3702,9	4411,5	144,2
Культури олійні	7835,1	8056,8	8168,3	6737,2	9590,5	122,4
Буряки цукрові фабричні	869,4	747,9	700,0	-	-	x
Картопля	3731,6	4532,4	3563,2	9276,8	6999,2	187,6
Культури овочеві	5844,0	6913,0	8013,3	11677,0	12688,0	217,1
Культури плодові та ягідні	13214,0	13256,4	9116,4	18123,0	17993,2	136,2

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 186; Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 175]

Середні ціни на реалізацію продукції рослинництва мають тенденцію до зростання (табл. 1.3). При цьому ціни на реалізацію культур зернових та зернобобових і культур олійних у підприємствах перевищують середні ціни у господарствах населення.

У той же час середні ціни на картоплю, культури овочеві, культури плодові та ягідні у господарствах населення є вищими порівняно з підприємствами.

У 2020 р. порівняно з 2016 р. збільшилася частка підприємств, що одержали збиток до оподаткування на 5,3 в.п. до 16,8 %, відповідно частка підприємств, які одержали прибуток до оподаткування зменшилася до 83,2 % (табл. 1.4). При цьому сума прибутку до оподаткування збільшилася на 5,2 %, а сума збитку зросла у 2,1 рази.

Таблиця 1.4

Фінансові результати діяльності підприємств в Україні

Показники	Роки					2020 р. у % до 2016 р. / абсолютне відхилення, (+, -)
	2016	2017	2018	2019	2020	
Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	90122,1	68606,5	70770,2	93553,6	81596,7	90,5
Підприємства, які одержали прибуток до оподаткування						
у відсотках до загальної кількості	88,4	86,8	86,8	83,5	83,2	-5,2
фінансовий результат, млн. грн.	102788,8	88986,2	93549,5	115852,7	108100,9	105,2
Підприємства, які одержали збиток до оподаткування						
у відсотках до загальної кількості	11,6	13,2	13,2	16,5	16,8	5,2
фінансовий результат, млн. грн.	12666,7	20379,7	22779,3	22299,1	26504,2	209,2
Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	89816,3	68276,8	70461,8	92892,9	81032,6	90,2
Підприємства, які одержали						

чистий прибуток							
у відсотках до загальної кількості	88,4	86,7	86,7	83,5	83,1	-5,3	
фінансовий результат, млн. грн.	102496,1	88676,3	93249	115197,6	107547	104,9	
Підприємства, які одержали чистий збиток							
у відсотках до загальної кількості	11,6	13,3	13,3	16,5	16,9	5,3	
фінансовий результат, млн. грн.	12679,8	20399,5	22787,2	22304,7	26514,4	209,1	
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	33,6	23,2	18,9	19,8	19,0	-14,6	

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 174; Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 165]

За досліджуваний період чистий прибуток сільськогосподарських підприємств зменшився на 9,8 %, а частка підприємств, які одержали чистий прибуток зменшилася на 5,3 в.п. і становить 83,1 %.

У зв'язку зі збільшенням витрат операційної діяльності вищими темпами порівняно з доходом від реалізації, рівень рентабельності операційної діяльності знизився на 14,6 в.п. і знаходиться на рівні 19,0 %.

Таблиця 1.5

Динаміка рівня рентабельності виробництва продукції рослинництва в підприємствах України, 2016 – 2020 рр., %

Показники	Роки					Абсолютне відхилення (+, -) 2020 р. від:	
	2016	2017	2018	2019	2020	2016 р.	2018 р.
Культури зернові та зернобобові	37,8	25,0	24,7	11,8	20,0	-17,8	-4,7
Соняшник	61,9	41,3	32,5	23,5	39,4	-22,5	6,9
Буряк цукровий фабричний	24,6	12,4	-11,4	-15,4	-13,5	-38,1	-2,1
Культури овочеві	15,3	9,9	13,3	2,8	8,0	-7,3	-5,3
Картопля	0,6	10,0	6,8	15,4	11,0	10,4	4,2
Культури плодові та ягідні	25,0	35,4	6,4	6,2	19,0	-6,0	12,6
у т. ч. фермерські господарства							
Культури зернові та зернобобові	38,0	27,9	26,1	14,5	23,8	-14,2	-2,3
Соняшник	64,4	41,2	30,3	24,7	37,3	-27,1	7,0

Буряк цукровий фабричний	32,7	20,0	-2,2	-4,8	-11,7	-44,4	-9,5
Культури овочеві	21,2	19,5	7,6	17,8	7,7	-13,5	0,1
Картопля	13,0	28,9	28,0	50,3	29,5	16,5	1,5
Культури плодові та ягідні	47,5	36,1	22,6	38,6	41,5	-6,0	18,9

Джерело: побудовано автором за даними [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 178; Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 168]

Як свідчать дані табл. 1.5 у 2020 р. порівняно з 2016 р. та 2018 р. спостерігається зниження рівня ефективності виробництва продукції рослинництва. Зокрема, за аналізований період рівень рентабельності виробництва культур зернових та зернобобових культур зменшився на 17,8 в.п. і становить 20,0 %, насіння соняшнику – на 22,5 в.п. до 39,4 %, буряку цукрового – на 38,1 в.п. до 13,5 %, культур овочевих – на 7,3 в.п. до 8,0 %, культур плодових та ягідних – на 6,0 в.п. до 19,0 %.

Отже, найвищим рівнем прибутковості характеризується виробництво соняшнику і культур зернових та зернобобових культур, тоді як виробництво буряку цукрового є збитковим.

1.2. Формування фінансових результатів галузі рослинництва у підприємстві

Фінансові результати за своєю сутністю є наслідком зіставлення доходів з понесеними на їх отримання витратами та виражають ефективність господарської діяльності підприємства, характеризують результативність його розвитку. Перевищення доходів над витратами характеризують фінансовий результат – прибуток, перевищення витрат над доходами – збиток.

Фінансові результати – це економічний підсумок виробничої діяльності господарюючих суб'єктів виражений у вартісній (грошовій) формі [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 50].

О. О. Бабицька стверджує, що фінансовий результат являє собою універсальну економічну категорію, яка формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів звичайної та надзвичайної діяльностей, і виражається чистим прибутком або збитком [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 123].

Фінансовий результат – це прибуток або збиток, який отримує господарюючий суб'єкт внаслідок своєї діяльності. Таким чином, фінансовий результат є одним з найважливіших економічних показників, який узагальнює усі результати господарської діяльності та надає комплексну оцінку ефективності цієї діяльності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 278]

З'ясування сутності фінансових результатів є неодмінною умовою для визначення особливостей їх бухгалтерського обліку. Існують різні погляди з приводу теоретико-методичних засад і організаційної основи формування фінансових результатів, проте всі вони неоднозначні та потребують подальших досліджень. В економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення кінцевого фінансового результату діяльності підприємств, тому вивчення основних засад фінансового результату є предметом дослідження багатьох авторів. Розглянемо більш детально семантику поняття «фінансові результати» з точки зору різних вчених (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Визначення поняття «фінансові результати»

Бутинець Ф. Ф., Олійник О. В., Шигун М. М., Шулепова С. М.	Приріст (зменшення) вартості власного капіталу підприємства, що утворився в процесі його підприємницької діяльності за звітний період [Ошибка! Источник ссылки не найден.].
Жуков В. Н.	Зведений (інтегруючий) показник, що характеризує фінансовий результат діяльності підприємства, є балансовий (валовий) прибуток або збиток [Ошибка! Источник ссылки не найден.].
Карпенко Н. І.	Кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства виражається в показнику прибутку і збитку [Ошибка! Источник ссылки не найден.].
Калюга О. В., Калюга Є. В.	Потік грошових коштів, що надходять в резерв держави, підприємства або окремої особи в процесі розподілу

	національного доходу [Ошибка! Источник ссылки не найден.].
Лебедзевич Я. В.	Кінцевий результат фінансово-господарської діяльності правильніше було б назвати не балансовим прибутком, а доходом по балансу (балансовим доходом), оскільки назва показника повинна відображати його економічну суть [Ошибка! Источник ссылки не найден.].
Стоуп Д., Хетчинг Х.	Фінансовий результат визначається як приріст або зменшення вартості майна при постійному капіталі на початок і кінець періоду [Ошибка! Источник ссылки не найден.].
Чацкіс Ю. Д., Лисюк О. М., Михайлова Т. П.	Кінцевий результат діяльності підприємства, який характеризується сумою прибутку чи збитку [Ошибка! Источник ссылки не найден.].
Грязнова А. Г.	Фінансовий результат підприємства – це виражені в грошовій формі економічні результати господарської діяльності комерційних організацій всіх форм власності в цілому та у розрізі підрозділів [Ошибка! Источник ссылки не найден.].
Дубровіна Т. А.	Фінансовий результат діяльності організації (прибуток або збиток) визначається як приріст (або зменшення) власного капіталу, що з'явився в процесі її підприємницької діяльності за звітний період [Ошибка! Источник ссылки не найден.].
Райсберг Б. А., Лозовський Л. Ш., Стародубцева О. Б.	Позитивний фінансовий результат (прибуток) розраховується як різниця між виручкою від реалізації продукції господарської діяльності та сумою витрат факторів виробництва на цю діяльність в грошовому виразі [Ошибка! Источник ссылки не найден.].
Воблий К.Г.	Фінансовий результат за звітний період діяльності організації розглядають як різницю показника чистих активів на кінець і на початок періоду, скориговану на суми, вилучені або додані власниками [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Джерело: узагальнено автором

Аналіз наукових досліджень і публікацій показав, що значна частка науковців трактують фінансовий результат сільськогосподарських підприємств у вузькому розумінні, зводячи його до поняття «прибуток» як основного фінансового результату і кінцевої мети діяльності. Проте підприємство з цілого ряду причин може отримати збиток, або нульовий фінансовий результат. На нашу думку, фінансові результати сільськогосподарських підприємств необхідно розглядати у більш широкому значенні як універсальну економічну категорію, яка виражає результативність підприємства шляхом зіставлення отриманих доходів від

певного виду продукції, певної галузі, виду діяльності чи в цілому по підприємству з сумою понесених на їх одержання витрат.

Кінцевим фінансовим результатом є чистий прибуток як результат від звичайної і надзвичайної діяльності з урахуванням відрахувань від прибутків та податків на прибутки [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 287].

Прибуток – це абсолютний показник, що відображає позитивний фінансовий результат діяльності підприємства у вигляді перевищення суми доходів над сумою витрат, понесених для отримання цих доходів [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 117].

Згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати; збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Фінансові результати відображаються певними показниками, до основних з яких відносяться: чистий дохід, валовий прибуток (збиток), чистий прибуток (збиток). Кожний з вказаних показників характеризує певний фінансовий результат, отриманий підприємством за визначений період часу. Ключовим показником, що характеризує фінансову результативність певного виду діяльності у сільськогосподарських підприємствах є прибуток від реалізації певного виду продукції. Аналіз прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції по окремих її видах дає можливість встановити галузі й види продукції, що найсуттєвіше впливають на формування фінансових результатів.

Кінцеві результати виробничої діяльності підприємств залежно від економічного змісту і цільового призначення поділяють на такі види:

1. Валова продукція сільського господарства – натуральний і вартісний результат взаємодії факторів виробництва, отриманий у рослинництві та тваринництві протягом року. До її складу включають вартість основної, побічної і супутньої продукції, приріст незавершеного виробництва і вартість вирощування молодих культурних насаджень.

Вартість валової продукції визначають за собівартістю її виробництва у поточних цінах та, найчастіше, у постійних цінах 2016 року:

$$ВП = \sum_{i=1}^n OB_i \cdot Ц_{2016}, \quad (1.1)$$

де ВП – валова продукція у постійних цінах, грн.;

OB_i – обсяг виробництва сільськогосподарської продукції, ц;

$Ц_{2016}$ – постійні ціни 2016 року, грн./ц.

Динаміка валової продукції у постійних цінах свідчить про зміни обсягів виробництва продукції сільського господарства по підприємству вцілому, а також в розрізі галузей. Також для оцінки динаміки валової продукції використовують ланцюгові та базові темпи зміни показника.

Валова продукція сільського господарства у поточних цінах характеризує обсяг виробленої продукції в цінах поточного розрахункового року і використовується при оцінці показників ефективності використання виробничих витрат або окремих видів ресурсів.

2. Валове виробництво сільськогосподарської продукції – різниця між усією валовою продукцією і тією її частиною, яка була використана на виробниче споживання (насіння, корми, яйця на інкубацію, гній, солома).

3. Товарна продукція – це частина валової продукції, яка реалізована різним споживачам. Визначається в натуральній та грошовій формах. Грошові надходження від продажу товарної продукції називають грошовим доходом або грошовою виручкою:

$$ТП = \sum_{i=1}^n OP_i \cdot Ц_i, \quad (1.2)$$

де ТП – товарна продукція, грн.;

OP_i – обсяг виробництва i -го виду сільськогосподарської продукції, ц;

$Ц_i$ – ціна реалізації i -го виду сільськогосподарської продукції, грн./ц.

4. Валовий прибуток (валовий збиток) – це різниця між чистою виручкою і виробничою собівартістю (рис. 1.6).

<p>Чистий дохід від реалізації:</p> <ul style="list-style-type: none"> - продукції - товарів - робіт - послуг

<p>Виробнича собівартість реалізованих:</p> <ul style="list-style-type: none"> - готової продукції - наданих послуг - виконаних робіт <p>Купівельна вартість товарів</p>

(-)

(=)

Рис. 1.6. Формування валового прибутку підприємства [Ошибка!
Источник ссылки не найден., с. 144]

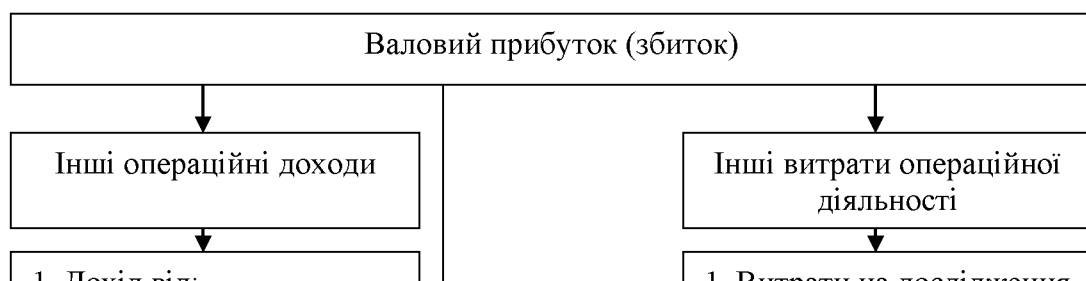
5. Рівень товарності – це відсоткове відношення товарної продукції до валової, взятих у натуральному вираженні.

6. Операційний прибуток – це фінансовий результат від операційної діяльності, який визначається вирахуванням операційних витрат від валового прибутку та додаванням одержаного результату до інших операційних доходів (рис. 1.7).

7. Чиста продукція – це новостворена вартість, яка є складовою частиною валової продукції (сукупного продукту) без вартості виробничо спожитих матеріальних витрат.

8. Валовий дохід – це загальна сума доходу від усіх видів діяльності, отримана протягом звітного року в грошовій, матеріальній і (або) нематеріальній формі (від реалізації товарів, цінних паперів, операцій лізингу, позареалізаційних операцій тощо).

9. Чиста виручка – це різниця між грошовою виручкою і сумою наданих знижок, повернених за раніше придбані товари, податку на додану вартість, акцизного збору.

(−)

(=)

Рис. 1.7. Формування фінансових результатів від операційної діяльності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 439].

10. Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування – це сума операційного прибутку та доходу від участі в капіталі, доходів у формі дивідендів, відсотків від фінансових інвестицій за вирахуванням витрат, пов’язаних з позичковим капіталом (збитків від участі в капіталі, втрат від уцінки інвестицій і необоротних активів) тощо.

11. Чистий прибуток (збиток) – це сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності після оподаткування, надзвичайного прибутку (збитку) і податків з надзвичайного прибутку.

Формування фінансового результату в сільськогосподарських підприємствах має свої особливості у зв’язку із специфікою виробничо-

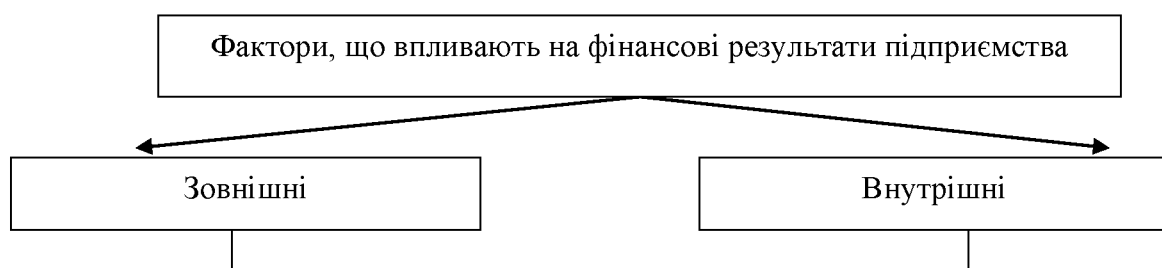
господарської діяльності підприємницьких структур аграрної галузі, серед яких домінуючими є такі:

- вплив природно-кліматичних факторів на процес формування прибутку (характерна сезонність виробництва);
- багатогалузевий характер діяльності сільськогосподарських підприємств: виробництво різноманітної продукції рослинництва і тваринництва, переробка власної та давальницької сировини;
- залучення в господарському процесі незамінних природно-біологічних факторів виробництва та біологічних активів, що зумовлює особливості їх оцінки, відображення в системі рахунків, а також специфіку обліку процесу виробництва (біологічних перетворень) і обчислення собівартості отриманої продукції;
- статус сільгосптоваровиробника дозволяє використовувати спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку та спеціальний режим оподаткування з ПДВ.

На фінансовий результат аграрних підприємств з урахуванням галузевих особливостей їх функціонування впливають дві групи факторів: фактори, що не залежать від діяльності підприємства (зовнішні) та фактори, що перебувають у компетенції підприємства (внутрішні) (рис. 1.8).

Прибуток є найважливішим кінцевим результатом господарської діяльності підприємств, що зумовлює необхідність ретельного аналізу його зміни в динаміці. Такий аналіз може бути здійснений в розрізі окремих видів продукції, окремих груп однорідної продукції за критерієм її цільового призначення і по сукупності усіх видів продукції, що прийняли товарну форму. Одержані результати аналізу є важливими за кожним із цих напрямів, оскільки дають змогу оцінити діяльність підприємства всебічно.

Сума прибутку залежать від трьох факторів: обсягу реалізації продукції, ціни реалізації 1 ц продукції і повної собівартості 1 ц продукції.

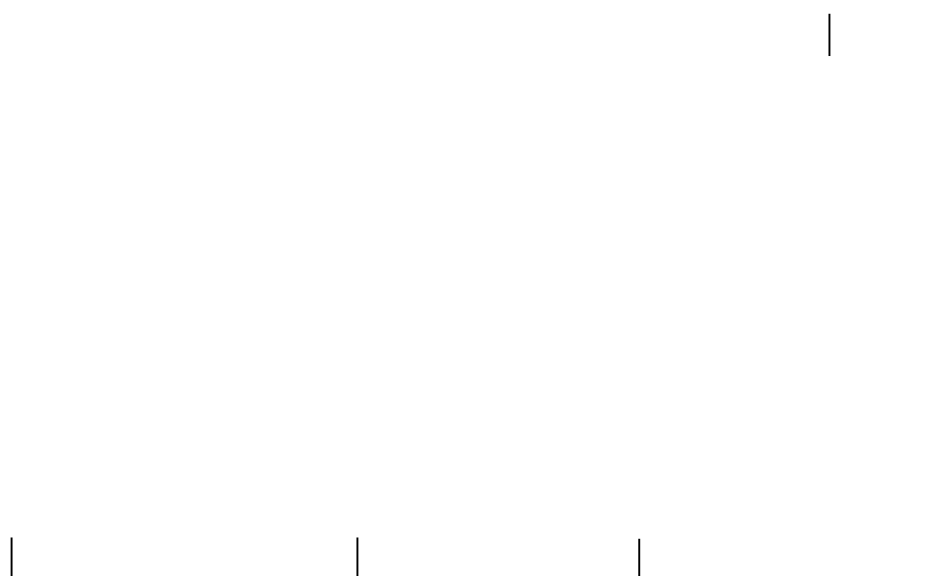

Рис. 1.8. Фактори, що впливають на фінансові результати діяльності сільськогосподарського підприємства

Джерело: узагальнено автором

Ці фактори за напрямом впливу на прибуток можуть бути у різних комбінаціях: одні зменшувати прибуток, інші – збільшувати або ж впливати одновекторно (табл. 1.7).

Характеристика впливу факторів на зміну прибутку від реалізації продукції

Фактор	Характер впливу	Характеристика
Обсяг реалізації продукції	прямий	Збільшення обсягу реалізації продукції зумовлює збільшення суми прибутку. Зменшення обсягу реалізації продукції зумовлює зменшення суми прибутку.
Ціна реалізації одиниці продукції	прямий	При збільшенні ціни реалізації сума прибутку збільшується. При зменшенні ціни реалізації сума прибутку зменшується.
Собівартість одиниці реалізованої продукції	обернений	Збільшення собівартості реалізованої продукції зумовлює зменшення суми прибутку. Зменшення собівартості реалізованої продукції зумовлює збільшення суми прибутку.

Джерело: узагальнено автором

Методика проведення факторного аналізу наведена нижче.

Умовні позначення:

де $Пр_0$, $Пр_1$ – прибуток від реалізації продукції у базовому та звітному роках, грн.;

$ОР_0$, $ОР_1$ – обсяг реалізації продукції у базовому та звітному роках, ц;

$Ц_0$, $Ц_1$ – середні ціни реалізації продукції у базовому та звітному роках, грн./ц;

$С_{п0}$, $С_{п1}$ – собівартість реалізованої продукції у базовому та звітному роках, грн./ц.

1. Прибуток від реалізації продукції:

$$Пр_0 = \sum_{i=1}^n Ц_0 \cdot ОР_0 - \sum_{i=1}^n С_{п0} \cdot ОР_0; \quad (1.3)$$

$$Пр_1 = \sum_{i=1}^n Ц_1 \cdot ОР_1 - \sum_{i=1}^n С_{п1} \cdot ОР_1. \quad (1.4)$$

Розрахуємо зміну прибутку:

1) в абсолютному виразі:

$$\Delta Пр = (Пр_1 - Пр_0); \quad (1.5)$$

2) у відносному виразі:

$$\Delta \text{Пр} \% = \frac{\text{Пр}_1}{\text{Пр}_0} \cdot 100 \% \quad (1.6)$$

2. Загальний приріст прибутку за чинниками:

1) обсяг реалізації продукції:

$$\Delta \text{Пр}_{\text{OP}} = \left(\sum_{i=1}^n \text{Ц}_0 \cdot \text{OP}_1 - \sum_{i=1}^n \text{Ц}_0 \cdot \text{OP}_0 \right) - \left(\sum_{i=1}^n \text{C}_{\text{п0}} \cdot \text{OP}_1 - \sum_{i=1}^n \text{C}_{\text{п0}} \cdot \text{OP}_0 \right); \quad (1.7)$$

2) ціни реалізації:

$$\Delta \text{Пр}_{\text{Ц}} = \sum_{i=1}^n \text{Ц}_1 \cdot \text{OP}_1 - \sum_{i=1}^n \text{Ц}_0 \cdot \text{OP}_1; \quad (1.8)$$

3) собівартість реалізованої продукції:

$$\Delta \text{Пр}_{\text{ПС}} = \sum_{i=1}^n \text{C}_{\text{п0}} \cdot \text{OP}_1 - \sum_{i=1}^n \text{C}_{\text{п1}} \cdot \text{OP}_1. \quad (1.9)$$

Таким чином, формування фінансових результатів визначається широким колом чинників, які відбивають усі аспекти фінансово-господарської діяльності підприємств. При цьому недоцільно і неможливо поділяти ці фактори на основні та другорядні через те, що вони в сукупності складають цілісну систему. Кожен з них може як забезпечити високий рівень прибутку, так і спричинити істотні збитки.

Для визначення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва необхідно насамперед одержаний результат (ефект) порівняти з виробничими витратами або ресурсами, що його створили.

Визначення економічної ефективності виробництва окремих видів продукції рослинництва здійснюють на основі системи показників, які враховують відповідні особливості галузей. Для порівняння економічної ефективності виробництва окремих видів продукції рослинництва використовують такі показники: виробництво валової продукції рослинництва в розрахунку на 1 га посіву; на одного середньорічного працівника; на 1 люд.-год.; на 1 грн. виробничих витрат; валовий та чистий дохід і прибуток на 1 га посіву, на 1 люд.-год.; на 1 грн. виробничих витрат; рівень рентабельності виробництва.

Економічну ефективність виробництва продукції одного виду (зерна, насіння соняшнику тощо) визначають за допомогою таких показників як урожайність сільськогосподарських культур, затрати праці на 1 ц продукції, собівартість одиниці продукції, прибуток з розрахунку на 1 га посіву, рівень рентабельності.

Для вивчення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва в цілому по підприємству доцільно використовувати таку систему показників:

– вартість валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, на одного середньорічного працівника чи на 1 люд.-год., на 1 грн. основних виробничих засобів на 1 грн. виробничих витрат:

$$\frac{ВП}{ПЛ_{сг}, ЧП, П, ОсЗ, ВВ} \quad (1.10)$$

де ВП – валова продукція підприємства у постійних цінах 2010 р.;

ПЛ_{сг} – площа сільськогосподарських угідь, га;

ЧП – середньооблікова чисельність працівників, осіб;

П – затрати праці на сільськогосподарське виробництво, люд.-год.;

ОсЗ – середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.;

ВВ – виробничі витрати, тис. грн.

– обсяг валового, чистого доходу та прибутку на 1 га сільськогосподарських угідь чи на 1 люд.-год., на 1 грн. основних виробничих засобів та на 1 грн. витрат виробництва:

$$\frac{ЧД, Пр}{ПЛ_{сг}, ЧП, П, ОсЗ, ВВ} \quad (1.11)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.;

Пр – прибуток від реалізації продукції, тис. грн.

– рівень рентабельності та норма прибутку сільськогосподарського виробництва.

Для кількісного виміру рентабельності в цілому по аграрних підприємствах використовують такі три традиційні показники: рівень

рентабельності, норму прибутку і приведену до земельної площі масу прибутку.

Рівень рентабельності реалізованої продукції показує суму прибутку, що припадає на одну гривню виручки від реалізації продукції [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 443]:

$$P_p = \frac{\text{Пр}_p}{\text{Вр}} \cdot 100 \%, \quad (1.12)$$

де P_p – рівень рентабельності реалізованої продукції, %;

Пр_p – прибуток від реалізації продукції, грн.;

Вр – виручка від реалізації продукції, грн.

Рівень рентабельності виробництва продукції показує суму прибутку, що припадає на одну гривню, вкладену у виробництво [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 443]:

$$P_{\text{пр}} = \frac{\text{Пр}_i}{\text{ПС}_i} \cdot 100 \%, \quad (1.13)$$

де $P_{\text{пр}}$ – рівень рентабельності виробництва i -го виду продукції, %;

Пр_i – прибуток від реалізації i -го виду продукції, грн.;

ПС_i – повна собівартість i -го виду продукції, грн.

Якщо виробництво продукції збиткове (нерентабельне), замість рівня рентабельності з негативним знаком (збитковість) може бути використаний інший показник – рівень окупності витрат, що є відношенням валової продукції або виручки від реалізації до повної собівартості [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 92]:

$$\text{ОК} = \frac{\text{ВП} (\text{Вр})}{\text{ПС}} \cdot 100 \%, \quad (1.14)$$

де ОК – рівень окупності витрат підприємства, грн.;

ВП – валова продукція підприємства, грн.;

Вр – виручка від реалізації продукції, грн.;

ПС – повна собівартість реалізованої продукції, грн.

Рівень окупності витрат показує грошову виручку з розрахунку на одиницю витрат. Виробництво рентабельне лише у тому випадку, якщо рівень окупності витрат перевищує 100 %.

Формування фінансових результатів можна розглядати як частину загальної системи господарювання, що пов'язана із прийняттям рішень щодо забезпечення необхідного їх розміру на рівні суб'єкта господарювання для досягнення тактичних та оперативних цілей.

Висновки до розділу 1.

Узагальнюючи понятійно-категорійні підходи вчених-економістів до трактування змісту поняття «фінансовий результат», ми дійшли висновку, що фінансовий результат – це кінцевий результат діяльності підприємства за звітний період, який виражається прибутком або збитком. Прибуток – це позитивний фінансовий результат, який визначається на мікроекономічному рівні за звітний період та характеризується приростом власного капіталу за рахунок перевищення доходів над понесеними на їх досягнення витратами, а збиток – негативний фінансовий результат, який характеризується зменшенням власного капіталу за рахунок перевищення витрат над доходами.

У процесі аналізу використовують різні показники прибутку, які можна класифікувати таким чином: за видами господарської діяльності; за складом включених елементів; залежно від характеру діяльності підприємства; за характером оподаткування; за ступенем обліку інфляційного чинника; за економічним змістом; за характером використання.

На фінансовий результат впливають дві групи різноманітних факторів: фактори, що не залежать від діяльності підприємства (зовнішні); фактори, що перебувають у компетенції підприємств (внутрішні). Процес формування і використання прибутку є досить складним і неоднозначним у зв'язку із специфікою аграрної галузі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

2.1. Організаційно-технологічні особливості галузі рослинництва у підприємстві

Приватне підприємство «Імені Калашника» знаходиться в Полтавській області, Полтавський район, с. Калашники, вул. Лобача, буд. 20а.

Підприємство створене в результаті реорганізації шляхом перетворення сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Імені Калашника» є правонаступником всього майна, майнових та немайнових прав та обов'язків сільськогосподарського товариства. Свою господарську діяльність досліджуване підприємство здійснює у двох відділках: с. Калашники Полтавського району та с. Плоске Решетилівського району Полтавської області. У с. Калашники сконцентровано 2701 га орендованих земель, у с. Плоске – 1180 га.

Підприємство займається як виробництвом продукції рослинництва, так і продукції тваринництва. Також підприємство надає послуги автопарку і тракторного парку працівникам підприємствам і громадянам.

Основою сільськогосподарського виробництва є розміри та ефективність використання ресурсного потенціалу підприємства.

Поліпшення функціонального стану, оптимізація та підвищення ефективності використання основних і оборотних засобів – одне з важливих завдань сільськогосподарських підприємств.

Середньорічна вартість основних засобів у «Назва підприємства» за досліджуваний період зросла майже у 2 рази і дорівнює 115668 тис. грн. (додаток Е) Таке зростання зумовлено збільшенням вартості будинків, споруд та передавальних пристроїв та машин і обладнання. Відповідно фондозабезпеченість зросла у 2,2 рази (28,8 тис. грн./га), а фондоозброєність – у 2,3 рази (530,6 тис. грн./особу). При цьому коефіцієнт зносу основних

засобів збільшився на 16,1 в.п. до 59,7 %, що свідчить про незадовільний функціональний стан.

Середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві зменшилася на 34 особи (13,5 %) і становить 218 осіб, у тому числі в рослинництві – 118 особи, в тваринництві – 100 особи (додаток Ж). Продуктивність праці у підприємстві за досліджуваний період зменшилася на 23,8 % і становить 369,3 тис. грн., у тому числі у рослинництві – на 18,3 % до 458,7 тис. грн. Середньомісячна оплата праці одного працівника зросла у 2 рази і дорівнює 11855,8 грн., а працівників зайнятих у сільському господарстві – у 2,1 рази до 8824,31 грн.

Розвиток галузі рослинництва характеризується кількісними і якісними показниками, а також структурними змінами.

Таблиця 2.1

Рівень інтенсивності ведення рослинництва у «Назва підприємства»

Полтавського район, 2016 – 2020 рр.

Показники	Роки					2020 р. у % до 2016 р.
	2016	2017	2018	2019	2020	
Припадає на 100 га сільськогосподарських угідь: основного та оборотного капіталу, тис. грн.	2056,9	2758,1	2841,1	2903,3	3146,9	153,0
виробничих витрат, тис. грн.	1865,3	2479,9	2505,2	3034,0	2986,9	160,1
тракторів (на 10000 га ріллі), од.	195	204	210	217	227	116,4
Розораність площі сільськогосподарських угідь, %	95,7	95,3	95,2	95,2	95,1	99,4
Питома вага інтенсивних культур, %	37,2	32,1	34,0	42,7	42,9	+5,7
Припадає ріллі на одного працівника галузі рослинництва, га	29,6	29,5	29,4	32,6	32,4	109,4
Продуктивність праці працівників галузі рослинництва, тис. грн./особу	477,0	376,9	427,0	609,8	458,7	96,2
Внесення добрив на 1 га посівної площі:						
мінеральних добрив, кг	117,4	239,8	29,0	267,0	173,3	147,5
органічних добрив, т	2,9	3,4	3,4	3,1	3,1	106,0
Щільність худоби, гол.: велика рогата худоба	19,6	24,6	24,2	18,9	19,3	98,6
корів	11,3	12,4	12,5	12,6	12,8	113,2
свиней	28,7	42,3	42,1	39,9	39,2	136,4

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

Дослідження інтенсивності ведення галузі рослинництва свідчить про підвищення його рівня. Зокрема, сума капіталу в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь збільшилася на 53,0 %, тракторів – на 16,4 %, виробничі витрат – на 60,1 %. Розораність площі сільськогосподарських угідь знаходиться на досить високому рівні – 95,1 %, а питома вага інтенсивних культур збільшилася на 5,1 в.п. і дорівнює 42,9 %. Навантаження ріллі на одного працівника галузі рослинництва збільшилося на 2,9 га (9,4 %) і становить 32,4 га. Внесення добрив також має тенденцію до зростання. Так, внесення мінеральних добрив на 1 га посівної площі збільшилося на 47,5 % до 267 кг. Незважаючи на збільшення норми внесення органічних добрив, він лишається на досить низькому рівні – 3,1 и/га.

Щільність тварин дещо збільшилася, однак посівна площа кормових культур скоротилася на 260 га (29,0 %).

Аналіз динаміки посівної площі свідчить про її зменшення за досліджуваній період на 532 га (12,2 %) і дорівнює 3818 га (додаток 3). При цьому посівна площа зернових та зернобобових культур зменшилася на 131 га (5,3 %), у тому числі пшениці – на 17,7 %, ячменю – на 8,8 %, гороху – на 8,8 %, тоді як посівна площа кукурудзи на зерно збільшилася на 18,5 %.

Серед технічних культур припинено вирощування цукрових буряків та сої. Посівна площа технічних культур зменшилася на 141 га (14,5 %). У той же час площа вирощування соняшнику не змінилася (607 га), а площа ріпаку збільшилася на 106 га (89,8 %) і дорівнює 224 га.

Посівна площа овочів відкритого ґрунту є незначною і не перевищує 1 га.

Відповідно у структурі посівної площі підприємства відбулися структурні зміни на користь збільшення питомої ваги зернових та зернобобових культур на 4,5 в.п. до 59,3 %, у тому числі кукурудзи на зерно – на 7,0 в.п., ячменю – на 0,4 в.п. (табл. 2.2).

Питома вага технічних культур зменшилася на 0,6 в.п. і знаходиться на рівні 21,8%, у тому числі соняшник – 15,9 %, ріпак – 5,9 %.

Структура посівної площі у «Назва підприємства» Полтавського району, 2016 – 2020 рр., %

Показники	Роки					Абсолютне відхилення структури, (+, -)
	2016	2017	2018	2019	2020	
Зернові та зернобобові культури – всього	57,0	56,9	59,4	59,3	61,6	4,5
у т. ч. пшениця	18,8	21,0	16,5	16,4	17,6	-1,2
кукурудза на зерно	20,0	15,3	20,7	27,0	27,0	7,0
ячмінь	10,4	12,4	12,8	9,9	10,8	0,4
горох	6,7	7,1	8,5	5,0	5,0	-1,7
інші зернові та зернобобові культури	1,1	1,1	0,9	1,1	1,0	0,0
Технічні культури – всього	22,3	22,9	18,3	20,9	21,8	-0,6
у т. ч. соняшник	14,0	16,8	13,3	15,7	15,9	1,9
соя	2,4	2,8	-	-	-	-2,4
ріпак (озимий, ярий)	2,7	3,4	5,0	5,2	5,9	3,2
цукрові буряки (фабричні)	3,2	-	-	-	-	-3,2
Овочі відкритого ґрунту	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кормові культури – всього	20,6	20,2	22,3	19,7	16,7	-3,9
Посівна площа – всього, га	100	100	100	100	100	x

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

Урожайність зернових та зернобобових культур за 2016 – 2020 рр. зменшилася на 18,4 % за рахунок зменшення урожайності кукурудзи на зерно на 41,4 % до 50,9 ц/га, гороху – на 14,1 % до 30,4 ц/га. При цьому за аналізований період урожайність озимої пшениці збільшилася на 1,8 % і дорівнює 52,0 ц/га, ячменю – 22,1 % до 38,6 ц/га.

Серед технічних культур, урожайність соняшнику має тенденцію до незначного збільшення, середньорічний приріст урожайності становить 0,2 %, а середньорічне зменшення урожайності ріпаку складає 3,2 %.

Також урожайність овочів відкритого ґрунту має спадну тенденцію.

Отже, у «Назва підприємства» Полтавського району урожайність ключових культур галузі рослинництва мала тенденцію до зменшення.

У зв'язку зі зменшенням урожайності, зменшилося виробництво кукурудзи на зерно на 30,5 %, гороху – на 43,6 % (додаток К). За рахунок

підвищення рівня урожайності збільшилося виробництво ячменю – на 11,3 %, насіння соняшнику – на 0,7 %. У зв'язку зі збільшенням посівної площі виробництво ріпаку збільшилося на 66,6 %.

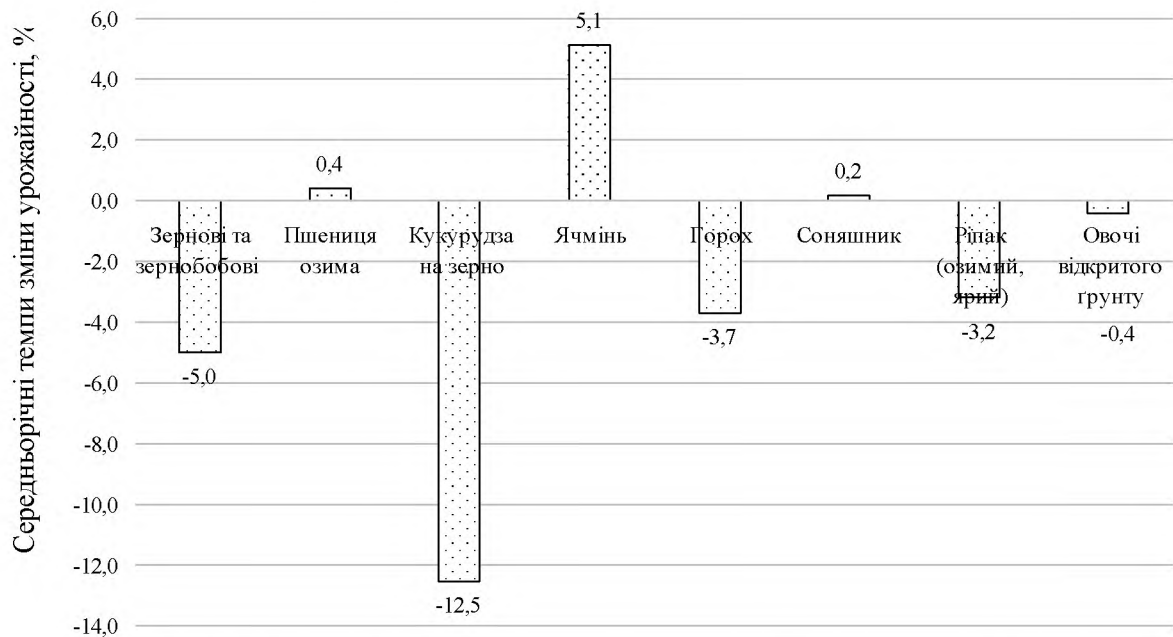

Рис. 2.1. Середньорічні темпи приросту (зменшення) урожайності культур сільськогосподарських, 2016 – 2020 рр., %

Джерело: побудовано автором

За аналізований період валова продукція сільського господарства у постійних цінах у «Назва підприємства» зменшилася на 18,7 % і дорівнює 80517,6 тис. грн., у тому числі рослинництва – на 22,8 % до 54131,8 тис. грн. (додаток Л). Базові темпи зміни валової продукції рослинництва характеризують зменшення виробництва продукції рослинництва по всіх роках, окрім 2019 р. Слід відмітити, що частка продукції рослинництва у структурі валової продукції підприємства зменшилася на 3,5 в.п. і знаходиться на рівні 67,2 %. Середній темп зменшення за 2016 – 2020 рр. складає 6,3 %.

Валова продукція галузі рослинництва у поточних цінах збільшилася на 1,9 % і становить 75895,0 тис. грн., однак її частка у структурі валової продукції підприємства зменшилася на 7,4 в.п. до 63,1 %.

Рис. 2.2. Динаміка валової продукції галузі рослинництва у «Назва підприємства» Полтавського району, 2016 – 2020 рр.

Джерело: побудовано автором

У структурі валової продукції рослинництва найбільшу питому вагу складають зернові та зернобобові культури – 65,7 %, на частку технічних культур припадає 34,2 % (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Структура валової продукції рослинництва (у постійних цінах 2016 р.) у «Назва підприємства» Полтавського району, 2016 – 2020 рр., %

Показники	Роки					Абсолютне відхилення, (+,-)
	2016	2017	2018	2019	2020	
А	1	2	3	4	5	6
Продукція рослинництва – всього	100	100	100	100	100	x
у тому числі: зернові та зернобобові – всього	66,7	58,5	68,2	65,9	65,7	-0,9
з них: пшениця	18,6	23,1	8,4	16,4	20,2	1,6
гречка	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	-0,1
кукурудза на зерно	34,3	19,0	43,6	39,1	30,8	-3,4
жито	-	-	-	0,2	0,2	0,2
ячмінь	6,1	8,2	8,2	5,6	8,8	2,7
горох	7,2	7,3	7,5	4,3	5,2	-1,9

Продовж. табл. 2.3

А	1	2	3	4	5	6
овес	0,4	0,6	0,3	0,3	0,4	0,1
інші зернобобові (вика яра)	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0
Технічні культури – всього	33,2	41,4	31,8	34,0	34,2	0,9
у т. ч. соняшник	20,5	31,8	27,2	26,5	26,8	6,2
соя	2,8	2,1	-	-	-	-2,8
ріпак (озимий і ярий)	3,4	7,5	4,6	7,6	7,4	4,0
цукрові буряки (фабричні)	6,5	-	-	-	-	-6,5
Овочі відкритого ґрунту	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

Відбулися структурні зрушення на користь збільшення виробництва озимої пшениці на 1,6 в.п. до 20,2 %, ячменю – на 2,7 в.п. до 8,8 %, насіння соняшнику – на 6,2 в.п. до 26,8 %, насіння ріпаку – на 4,0 в.п. до 7,4 %.

Досить суттєвим є зменшення частки кукурудзи на зерно – на 3,4 в.п. до 30,8 %, гороху – на 1,9 в.п. до 5,2 %. Припинено виробництво сої з 2018 р. та цукрових буряків з 2017 р.

Процес виробництва пов'язаний з вкладенням коштів, які складають виробничі витрати галузі.

Дослідження витрат галузі рослинництва показує, що найбільшу питому вагу займають прямі матеріальні витрати – 34,3 %, частка яких зменшилася на 8,0 в.п. порівняно з 2016 р., у тому числі насіння та посадковий матеріал – на 0,2 в.п. до 7,5 %, мінеральні добрива – на 4,0 в.п. до 5,4 %, пальне і мастильні матеріали – на 9,5 в.п. до 6,2 %, тоді як частка витрат на запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту збільшилася на 6,5 в.п. і дорівнює 13,3 % у 2020 р. (додаток М).

За досліджуваний період сума загальновиробничих витрат зросла у 4,2 рази, а їх частка у загальній структурі витрат збільшилася на 15,2 в.п. і становить 28,3 %, тоді як питома вага оплати послуг сторонніх організацій зменшилася на 11 в.п. до 0,2 %.

Сума інших прямих витрат збільшилася на 48,4 %, а їх питома вага у структурі зменшилася на 7,9 в.п. і становить 26,9 %, у тому числі орендна плата за земельні частки (паї) – 16,3 %, амортизація – 8,4 %.

Частка витрат на оплату праці у галузі рослинництва знаходиться на досить низькому рівні – 10,5 %, що обумовлено досить високим рівнем механізації виробничих процесів та низьким рівнем оплати праці у сільському господарстві.

Таблиця 2.4

**Динаміка собівартості продукції рослинництва у «Назва підприємства»
Полтавського району, 2016 – 2020 рр., грн./ц**

Показники	Роки					2020 р. до 2016 р.	
	2016	2017	2018	2019	2020	абсолютне відхилення, (+, -)	відносне відхилення, %
Виробнича собівартість							
Зернові та зернобобові культури – всього	207,91	311,99	332,98	269,64	356,19	148,29	71,3
у т. ч. пшениця	190,24	291,97	554,16	318,75	338,66	148,42	78,0
гречка	1301,37	1648,78	4302,27	-	2968,75	1667,38	128,1
кукурудза на зерно	191,17	294,48	251,59	238,18	362,54	171,37	89,6
жито	-	-	-	329,26	360,46	x	x
ячмінь	283,59	280,03	382,05	305,41	332,46	48,87	17,2
горох	280,34	440,27	561,21	339,78	471,75	191,41	68,3
овес	315,61	312,59	445,64	228,36	299,48	-16,13	-5,1
Соняшник	398,65	523,63	568,07	562,00	968,19	569,54	142,9
Соя	504,06	832,73	-	-	-	x	x
Ріпак (озимий, ярий)	464,11	514,46	1298,78	630,10	508,15	44,03	9,5
Цукрові буряки	68,39	-	-	-	-	x	x
Овочі відкритого ґрунту	664,29	1421,05	1221,05	1171,11	1552,53	888,24	133,7
Повна собівартість реалізованої продукції							
Зернові та зернобобові культури – всього	213,87	266,56	357,45	288,94	342,10	128,23	60,0
у т. ч. пшениця	225,73	265,07	448,54	428,37	395,93	170,20	75,4
кукурудза на зерно	199,40	230,82	305,41	234,25	297,07	97,68	49,0
жито	-	-	-	416,67	292,57	x	x
ячмінь	261,58	304,27	390,26	190,66	354,46	92,88	35,5
горох	273,49	150,09	582,32	441,94	470,44	196,95	72,0
овес	280,00	368,00	400,00	-	330,33	50,33	18,0
Соняшник	405,84	447,32	560,98	602,19	722,12	316,28	77,9
Соя	574,65	824,31	930,96	-	-	x	x
Ріпак (озимий, ярий)	557,69	526,43	1298,78	630,00	646,06	88,37	15,8
Цукрові буряки	82,20	-	-	-	-	x	x
Овочі відкритого ґрунту	411,76	542,37	1325,00	1176,09	1414,29	1002,52	243,5

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

Як свідчать дані табл. 2.4, виробнича та повна собівартість продукції рослинництва у «Назва підприємства» за досліджуваний період мала тенденцію до зростання. При цьому слід відмітити, що виробнича собівартість зростала вищими темпами порівняно з повною, що обумовлено збутом продукції минулих періодів з нижчим рівнем виробничих витрат. Зокрема, повна собівартість реалізації зернових та зернобобових культур за 2016 – 2020 рр. збільшилася на 60 %, у тому числі озимої пшениці – на 75,4 %, кукурудзи на зерно – на 49,0 %, ячменю – на 35,5 %, гороху – на 72,0 %. Повна собівартість реалізації насіння соняшнику збільшилася на 77,9 % і дорівнює 722,12 грн./ц, ріпаку – на 15,8 % до 646,06 грн./ц. Виробнича собівартість овочів відкритого ґрунту за аналізований період зросла у 2,1 рази, а повна – у 3,4 рази і дорівнює 1414,29 грн./ц.

За допомогою додатків Н – Т, проведемо факторний аналіз виробничої собівартості продукції рослинництва і результати занесемо до табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Вплив статей витрат на виробничу собівартість продукції рослинництва у «Назва підприємства», 2016, 2020 рр.

Статті витрат	Зміна собівартості 1 ц за рахунок окремих статей витрат, %				
	пшениця	кукурудза на зерно	ячмінь	ріпак	соняшник
Насіння та посадковий матеріал	12,3	23,8	1,8	-1,5	3,7
Мінеральні добрива	2,5	6,7	-4,0	-4,9	3,2
Пальне і мастильні матеріали	1,5	-2,5	-2,2	4,1	4,3
Решта матеріальних витрат	43,4	22,4	10,7	-1,5	44,6
Прямі витрати на оплату праці	13,0	12,0	6,3	4,0	39,8
Відрахування на соціальні заходи	2,6	2,4	1,2	1,0	8,3
Амортизація необоротних активів	9,8	9,5	6,5	1,9	38,7
Оплата послуг і робіт сторонніх організацій	-13,5	-7,1	-8,7	-19,6	-17,8
Решта інших прямих та загальновиробничих витрат	6,5	22,5	5,7	26,0	18,2
Разом	78,0	89,6	17,2	9,5	142,9

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

У 2020 р. порівняно з 2016 р. виробнича собівартість озимої пшениці у «Назва підприємства» збільшилася на 78,0 %, у тому числі за рахунок збільшення таких статей витрат: решта матеріальних витрат – 43,4 %, прямі витрати на оплату праці – 13,0 %, насіння та посадковий матеріал – 12,3 %, амортизація необоротних активів – 9,8 %. Ключовими статтями збільшення виробничої собівартості кукурудзи на зерно на 89,6 % стали: насіння та посадковий матеріал – 23,8 %, решта інших прямих та загальновиробничих витрат – 22,5 %, решта матеріальних витрат – 22,4 %, прямі витрати на оплату праці – 12,0 %. Основним чинником збільшення виробничої собівартості ріпаку стало зростання решти інших прямих та загальновиробничих витрат у 6 разів, що зумовило збільшення собівартості на 26,0 %, при цьому сукупна дія інших чинників дозволила зменшити приріст виробничої собівартості до 9,5 %. Досить суттєвим приростом виробничої собівартості характеризується виробництво насіння соняшнику – у 2,4 рази, що обумовлено наступними статтями: решта матеріальних витрат – 44,6 %, прямі витрати на оплату праці – 39,8 %, амортизація необоротних активів – 38,7 %, решта інших прямих та загальновиробничих витрат – 18,2 %.

Таким чином, на формування виробничої собівартості різних видів продукції рослинництва впливають різні статті витрат в неоднаковій мірі, що обумовлено організаційно-технічними умовами виробництва, однак слід відмітити, що основними серед них є решта матеріальних витрат, прямі витрати на оплату праці, решта інших прямих та загальновиробничих витрат.

Проаналізувавши вплив виробничих витрат та урожайності сільськогосподарських культур на виробничу собівартість слід відмітити збільшення собівартості по всіх видах продукції, окрім овесу (додаток У). Негативний вплив виробничих витрат на 1 га посіву на абсолютну зміну собівартості спостерігається по гречці та ріпаку. Також за рахунок збільшення урожайності пшениці на 1,8 %, овесу – у 2 рази, соняшнику – на 0,7 % сприяло зниженню виробничої собівартості, однак збільшення виробничих витрат вплинуло в більшій мірі, що зумовило загальне збільшення собівартості.

2.2. Факторний аналіз формування фінансових результатів галузі рослинництва

Основними чинниками формування фінансових результатів є обсяги реалізації, середньореалізаційні ціни та собівартість.

За досліджуваний період середні ціни реалізації на продукцію рослинництва мали тенденцію до зростання, середній приріст яких для зернових становить 42 %, для технічних культур – 23-25 % (табл. 2.6). Зокрема, ціна реалізації зернових та зернобобових культур у «Назва підприємства» за 2016 – 2020 рр. збільшилася на 41,6 %, у тому числі на пшеницю – на 44,6 %, кукурудзи на зерно – на 45,7 %, ячмінь – на 27,5 %. Ціни реалізації на технічні культури зростали нижчими темпами: насіння соняшнику – на 22,7 %, ріпаку – на 24,7 %. При цьому ціна реалізації овочів відкритого ґрунту зросла у 2,2 рази.

Таблиця 2.6

Динаміка середньореалізаційних цін на продукцію рослинництва у «Назва підприємства», 2016 – 2020 рр., грн/ц

Показники	Роки					2020 р. до 2016 р.	
	2016	2017	2018	2019	2020	абсолютне відхилення, (+, -)	відносне відхилення, %
Зернові та зернобобові культури – всього	331,68	398,43	395,49	336,74	469,70	138,02	41,6
у т. ч. пшениця	326,78	386,71	430,93	395,26	472,59	145,81	44,6
кукурудза на зерно	330,88	363,14	365,09	308,36	482,18	151,3	45,7
жито	-	-	-	416,67	447,98	x	x
ячмінь	302,53	363,48	472,34	378,80	385,81	83,28	27,5
горох	691,72	593,41	504,77	446,60	492,59	-199,13	-28,8
овес	248,89	292,80	400,00	-	375,36	126,47	50,8
Соняшник	896,00	889,12	947,13	835,09	1099,02	203,02	22,7
Соя	884,08	893,35	1100,00	-	-	x	x
Ріпак (озимий, ярий)	900,04	1000,72	989,80	903,29	1122,21	222,17	24,7
Цукрові буряки (фабричні)	71,30	-	-	-	-	x	x
Овочі відкритого ґрунту	376,47	574,58	375,00	654,35	828,57	452,1	120,1

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

Незважаючи на збільшення середніх цін реалізації продукції рослинництва, цінова конкурентоспроможність знизилася, що обумовлено зростанням повної собівартості реалізованої продукції вищими темпами порівняно з ціною реалізації (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Динаміка цінової конкурентоспроможності продукції рослинництва у
«Назва підприємства», 2016 – 2020 рр., %**

Показники	Роки					Абсолютне відхилення, (+,-)
	2016	2017	2018	2019	2020	
Зернові та зернобобові культури – всього	35,5	33,1	9,6	14,2	27,2	-8,4
у т. ч. пшениця	30,9	31,5	-4,1	-8,4	16,2	-14,7
кукурудза на зерно	39,7	36,4	16,3	24,0	38,4	-1,3
жито	-	-	-	0,0	34,7	x
ячмінь	13,5	16,3	17,4	49,7	8,1	-5,4
горох	60,5	74,7	-15,4	1,0	4,5	-56,0
овес	-12,5	-25,7	0,0	-	12,0	24,5
Соняшник	54,7	49,7	40,8	27,9	34,3	-20,4
Соя	35,0	7,7	15,4	-	-	-
Ріпак (озимий, ярий)	38,0	47,4	-31,2	30,3	42,4	4,4
Цукрові буряки (фабричні)	-15,3	-	-	-	-	x
Овочі відкритого ґрунту	-9,4	5,6	-253,3	-79,7	-70,7	-61,3

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

Так, цінова конкурентоспроможність реалізації зернових та зернобобових культур зменшилася на 8,4 в.п. і дорівнює 27,2 %, у тому числі пшениці – на 14,7 в.п. до 16,2 %, кукурудзи на зерно – на 1,3 в.п. до 38,4 %, ячменю – на 5,4 в.п. до 8,1 %.

У 2020 р. порівняно з 2016 р. цінова конкурентоспроможність реалізації соняшнику зменшилася на 2,4 в.п. і становить 34,3 %, а конкурентоспроможність сої збільшилася на 4,4 в.п. до 42,4 %.

Таким чином, найвищі рівні цінової конкурентоспроможності характерні для реалізації кукурудзи на зерно, насіння соняшнику та ріпаку.

Обсяги реалізації зернових та зернобобових культур за аналізований період у «Назва підприємства» вцілому зменшився, тоді як технічних культур збільшився (додаток Ф).

Так, обсяг реалізації зернових та зернобобових культур за 2016 – 2020 рр. зменшився на 9,5 %, а їх рівень товарності збільшився на 12,9 в.п. до 88,4 %. Досить високим рівнем товарності характеризується кукурудза на зерно, пшениця та горох.

У той же час обсяг реалізації соняшнику у 2020 р. порівняно з 2016 р. збільшився на 23,4 %, а рівень товарності перевищував 100 %. Ріпак має 100 % рівень товарності, а його обсяг реалізації збільшився на 66,9 %, у зв'язку зі збільшенням обсягом виробництва.

Реалізація продукції виражена у грошовій формі складає товарну продукцію підприємства і є первинним фінансовим результатом.

Таблиця 2.8

**Склад і структура товарної продукції галузі рослинництва
«Назва підприємства» Полтавського району, 2016 – 2020 рр.**

Продукція рослинництва	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відношення суми, %	Абсолютне відхилення
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %		
Продукція рослинництва, всього	59909	100	58445,5	100	55310,4	100	67610,2	100	75682,6	100	126,3	х
у т. ч. зернові та зернобобові, всього	35796	59,8	34369,5	58,8	37172,5	67,2	39910,1	59,0	45867	60,6	128,1	0,9
з них: пшениця	10410	17,4	10413,8	17,8	6105,8	11,0	11119	16,4	13882	18,3	133,4	1,0
кукурудза на зерно	21458	35,8	14198,3	24,3	23479,8	42,5	25644,9	37,9	25261,9	33,4	117,7	-2,4
жито	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5	0,0	211	0,3	х	0,3
ячмінь	2822	4,7	3497,8	6,0	3519,4	6,4	722	1,1	3818,7	5,0	135,3	0,3
горох	994	1,7	6223,1	10,6	4066,4	7,4	2369,2	3,5	2614,2	3,5	263,0	1,8
овес	112	0,2	36,6	0,1	1,2	0,0	0	0,0	79,2	0,1	70,7	-0,1
Технічні культури, всього	24081	40,2	24042,1	41,1	18136,4	32,8	27670	40,9	29804	39,4	123,8	-0,8
у т. ч. соняшник	16395	27,4	18936,4	32,4	15085,9	27,3	22183,4	32,8	24821,4	32,8	151,4	5,4
соя	1960	3,3	940,7	1,6	216,7	0,4	0	0,0	0	0,0	0,0	-3,3
ріпак (озимий і ярий)	2395	4,0	4165	7,1	2833,8	5,1	5486,6	8,1	4982,6	6,6	208,0	2,6
цукрові буряки	3331	5,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0,0	-5,6
Овочі відкритого ґрунту	32	0,1	33,9	0,1	1,5	0,0	30,1	0,0	11,6	0,0	36,3	0,0

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

Вцілому товарна продукція галузі рослинництва у «Назва підприємства» за досліджуваний період збільшилася на 26,3 % і дорівнює 75682,6 тис. грн.

Таке зростання відбулося, як за рахунок збільшення товарної продукції по групі зернових та зернобобових культур – на 28,1 %, так і технічних культурах – на 23,8 %, тоді як товарна продукція по овочах відкритого ґрунту зменшилася на 63,7 %.

У структурі товарної продукції галузі рослинництва, найбільшу питому вагу займають зернові та зернобобові культури, частка яких за аналізований період збільшилася на 0,9 в.п. і становить 60,6 %, у тому числі кукурудза на зерно – 33,4 %, пшениця – 18,3 %, ячмінь – 5,0 %.

Відповідно частка технічних культур у структурі товарної продукції зменшилася на 0,8 в.п. і дорівнює 39,4 %, у тому числі насіння соняшнику – збільшилося на 5,4 в.п. до 32,8 %, ріпак – 6,6 %, що на 2,6 в.п. перевищує рівень 2016 р.

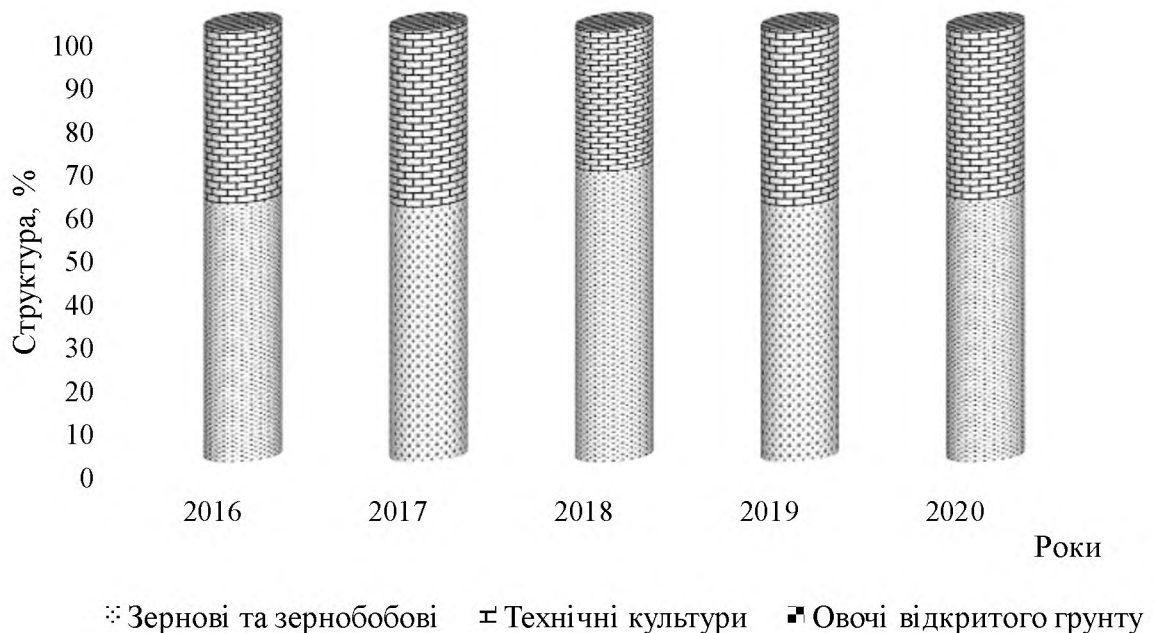

Рис. 2.3. Структура товарної продукції галузі рослинництва у «Назва підприємства», 2016 – 2020 рр., %

Джерело: побудовано автором

Сучасний АВС-аналіз – це метод, який дозволяє здійснити класифікацію всієї продукції за рівнем важливості з точки зору обсягів або доходів від реалізації. Його сутність полягає у формуванні трьох класів продукції, які відрізняються своєю важливістю та внеском в дохід підприємства [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 598].

Тобто, для будь-якого підприємства важливою є товарна продукція класу А, 20 % якої забезпечує 80 % загального доходу від реалізації.

Отримавши накопичувальний розмір доходу у відсотках, можна здійснити класифікацію товарної продукції (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

**АВС-аналіз товарної продукції рослинництва у
«Назва підприємства» Полтавського району, 2016 – 2020 рр.**

Продукція рослинництва	Дохід від реалізації за 5 років, тис. грн.	Частка в загальному обсязі, %	Частка накопичувальним підсумком, %	Клас
Кукурудза на зерно	110042,9	34,7	34,7	А / 81,9 %
Соняшник	97422,1	30,7	65,5	
Пшениця	51930,6	16,4	81,9	
Ріпак (озимий і ярий)	19863	6,3	88,1	В / 11,4 %
Горох	16266,9	5,1	93,3	
Ячмінь	14379,9	4,5	97,8	С / 6,8 %
Цукрові буряки (фабричні)	3331	1,1	98,8	
Соя	3117,4	1,0	99,8	
Овес	229	0,1	99,9	
Жито	216	0,1	100,0	
Овочі відкритого ґрунту	109,1	0,0	100,0	
Всього	316907,9	100,0	х	100

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

Як свідчать дані табл. 2.9, найбільш важливим у галузі рослинництва «Назва підприємства» Полтавського району є виробництво таких видів продукції, як кукурудза на зерно, соняшник, озима пшениця, що забезпечують одержання 81,9 % доходу від реалізації галузі.

Проміжною продукцією є ріпак і ячмінь, частка яких у структурі доходів від реалізації за 5 років становить 11,4 %.

В свою чергу, всі останні види товарної продукції на підприємстві займають не надто вагомі позиції та приносять найменші доходи. Це, зокрема, ячмінь, овес, жито, овочі відкритого ґрунту, цукрові буряки та соя, вирощування припинено.

У «Назва підприємства» товарна продукція класу А займає 27,3 %, класу В – 18,2 %, а класу С – 54,5 %. Керівництву підприємства необхідно приділити увагу збільшенню питомої ваги продукції у складі класу В приблизно на 5 %, переважно за рахунок скорочення товарних позицій класу С.

З метою забезпечення переходу товарної продукції з класу С до класу В рекомендовано збільшувати її кількість за рахунок науково обґрунтованої сівозміни. Так, доцільно в наступних періодах більшу частину посівних площ виділити під такі культури, як горох.

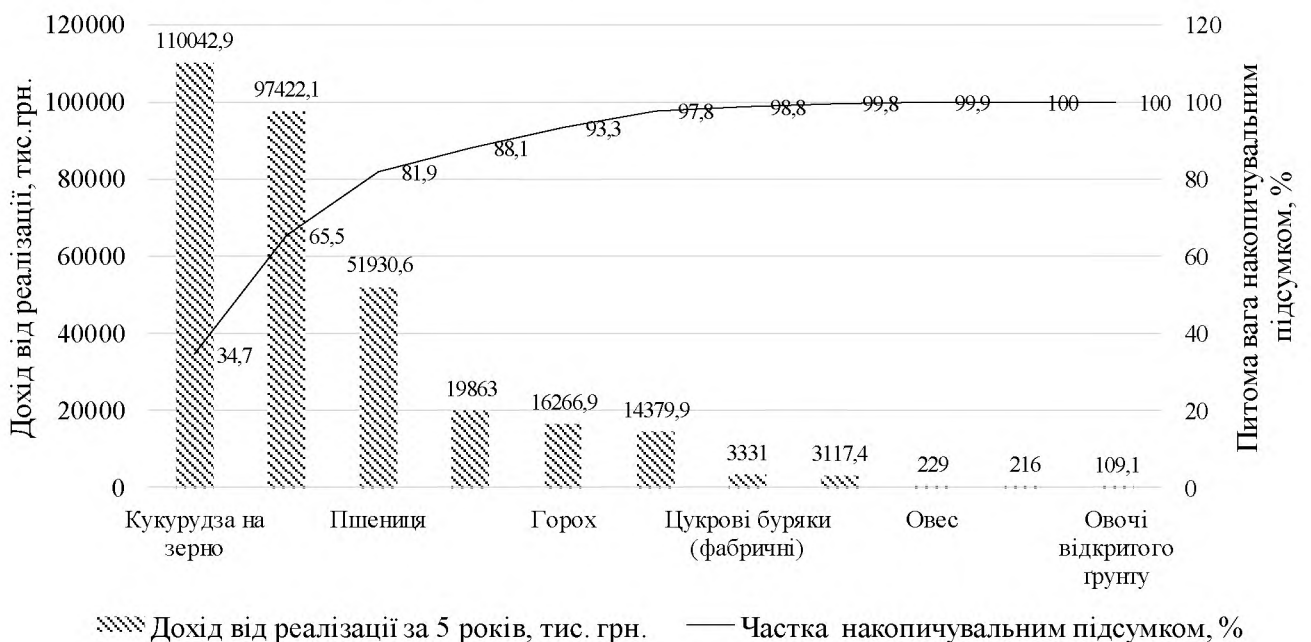

Рис. 2.4. Діаграма Парето за доходом від реалізації продукції рослинництва у «Назва підприємства», 2016 – 2020 рр.

Джерело: побудовано автором

Кінцевим фінансовим результатом діяльності галузі рослинництва є прибуток (збиток) від реалізації окремих видів продукції, груп продукції та вцілому по галузі (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

**Динаміка прибутку від реалізації продукції рослинництва у
«Назва підприємства» Полтавського району, 2016 – 2020 рр.**

Показники	Роки					2020 р. до 2016 р.	
	2016	2017	2018	2019	2020	абсолютне відхилення, (+, -)	відносне відхилення, %
Прибуток (збиток) від реалізації продукції, тис. грн.							
Зернові та зернобобові культури – всього	12715	11375,5	3575,3	5665,2	12460,5	-254,5	-2,0
у т. ч. пшениця	3219	3275,8	-249,5	-931,4	2251,9	-967,1	-30,0
кукурудза на зерно	8527	5173,3	3838,1	6163,3	9698	1171	13,7
жито	-	-	-	0	73,2	x	x
ячмінь	382	569,8	611,6	358,6	310,3	-71,7	-18,8
горох	601	4649,1	-624,8	24,7	117,6	-483,4	-80,4
овес	-14	-9,4	0	-	9,5	23,5	x
Соняшник	8969	9409,4	6150,6	6186,8	8512,4	-456,6	-5,1
Соя	686	72,7	33,3	-	-	x	x
Ріпак (озимий, ярий)	911	1974	-884,6	1660	2114,1	1203,1	132,1
Цукрові буряки	-509	-	-	-	-	x	x
Овочі відкритого ґрунту	-3	1,9	-3,8	-24	-8,2	-5,2	173,3
Прибуток (збиток) від реалізації продукції на 1 га, грн.							
Зернові та зернобобові культури – всього	5124,95	5055,78	1537,76	2460,99	5302,34	177,39	3,5
у т. ч. пшениця	3935,21	3937,26	-385,63	-1459,87	3346,06	-589,15	-15,0
кукурудза на зерно	9789,90	8565,07	4726,72	5892,26	9397,29	-392,61	-4,0
жито	-	-	-	0,00	6654,55	x	x
ячмінь	841,41	1165,24	1225,65	933,85	749,52	-91,89	-10,9
горох	2065,29	16544,84	-1876,28	127,98	615,71	-1449,59	-70,2
овес	-368,42	-261,11	0,00	-	558,82	927,24	x
Соняшник	1477,59	1417,08	1180,54	1014,23	1402,37	-75,22	-5,1
Соя	647,17	66,09	-	-	-	x	x
Ріпак (озимий, ярий)	772,03	1484,21	-451,33	825,87	943,79	171,76	22,2
Цукрові буряки	-360,99	-	-	-	-	x	x
Овочі відкритого ґрунту	-300,00	250,00	-527,78	-2448,98	-1138,89	-838,89	279,6

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

У 2020 р. порівняно з 2016 р. зменшився прибуток від реалізації зернових та зернобобових культур на 2,0 %, у тому числі за рахунок зменшення валового прибутку від реалізації пшениці – на 30,0 %, ячменю –

на 18,8 %, гороху – на 80,4 %, тоді як прибуток від реалізації кукурудзи на зерно збільшився на 13,7 %.

За досліджуваний період прибуток від реалізації соняшнику зменшився на 5,1 %, однак прибуток від реалізації ріпаку зріс у 2,3 рази, тоді як в розрахунку на 1 га посіву лише на 22,2 %.

Виробництво і реалізація овочів відкритого ґрунту є постійно збитковим, але сума збитку є незначною – 8,2 тис. грн.

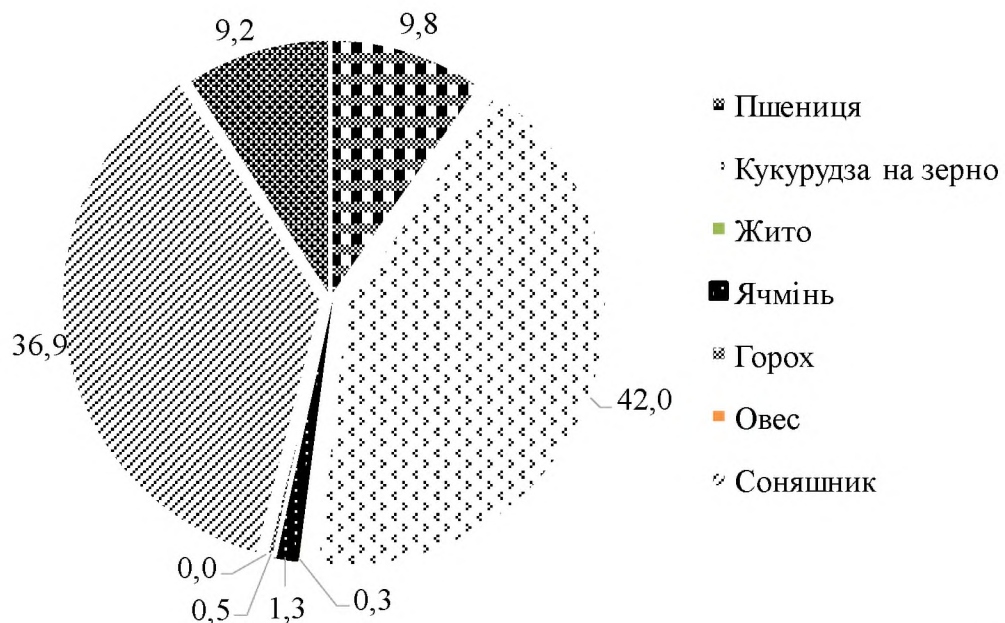

Рис. 2.5 Структура прибутку від реалізації продукції галузі рослинництва у «Назва підприємства», 2020 р., %

Джерело: побудовано автором

Аналіз структури валового прибутку галузі рослинництва у «Назва підприємства» за 2020 р. свідчить, що найбільша частка припадає на кукурудзу на зерно – 42,0 %, соняшник – 36,9 %, пшеницю – 9,8 % та ріпак – 9,2 %, тоді як частка інших культур (жито, ячмінь, горох, овес) є несуттєвою (рис. 2.5).

Факторний аналіз прибутку від реалізації продукції галузі рослинництва у підприємстві свідчить про переважаючий вплив собівартості порівняно з ціною реалізації по таких видах продукції як озима пшениця, ячмінь, горох, насіння соняшнику, овочі відкритого ґрунту, що зумовило

зниження рівня прибутку на 1 ц реалізованої продукції (додаток X). При цьому по кукурудзі на зерно, овесу та ріпаку, ціна реалізації зростала вищими темпами порівняно з повною собівартістю, що сприяло збільшенню прибутку на 1 ц продукції.

Оскільки основним абсолютним показником, що визначає ефективність поєднання і використання ресурсів у процесі виробництва і реалізації, є прибуток, то необхідно перейти до його факторного аналізу з метою виявлення резервів подальшого збільшення прибутку.

Вихідні дані для розрахунку впливу чинників на прибуток від реалізації продукції рослинництва подано в додатку Ц.

Прибуток від реалізації продукції рослинництва:

$$\text{Пр}_0 = 22769,0 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{Пр}_1 = 23078,8 \text{ тис. грн.}$$

Розрахуємо зміну прибутку:

1) в абсолютному виразі:

$$\Delta \text{Пр} = 309,8 \text{ тис. грн.}$$

2) у відносному виразі:

$$\Delta \text{Пр}\% = 101,4 \%$$

Відносний вплив чинників на загальний приріст прибутку і одержані результати занесемо у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

**Приріст прибутку від реалізації продукції за чинниками
у «Назва підприємства», 2016, 2020 рр.**

Чинники зміни прибутку	Відносна зміна чинників, %	Приріст (зменшення) прибутку, тис. грн.
Обсяг реалізованої продукції	10,1	2296,1
Ціни реалізації продукції	30,7	17793,0
Собівартість реалізованої продукції	60,3	-19779,3
Всього	x	309,8

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

Виходячи з даних табл. 2.11 можна зазначити, що у 2020 р. порівняно з 2016 р. прибуток від реалізації продукції рослинництва у «Назва підприємства» збільшився на 309,8 тис. грн. (1,4 %). За рахунок збільшення обсягів реалізації продукції на 10,1 %, прибуток збільшився на 2296,1 тис. грн., а за рахунок підвищення середнього рівня цін реалізації на 30,1 %, прибуток збільшився на 17793,0 тис. грн. У зв'язку зі зростанням повної собівартості продукції рослинництва на 60,3 %, прибуток від реалізації зменшився на 19779,3 тис. грн.

Таким чином, на збільшення прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції позитивно вплинуло збільшення обсягу реалізації продукції та цін, а негативно – зростання собівартості продукції.

Досить важливим аспектом оцінки галузі рослинництва є аналіз досягнутого рівня ефективності виробництва шляхом порівняння отриманого ефекту та суми витрат.

За досліджуваний період окупність виробничих витрат галузі рослинництва валовою продукцією у «Назва підприємства» зменшилася на 22,3 % і становить 1,06 грн., однак окупність повних витрат галузі валовим прибутком зменшилася вищими темпами – на 0,17 грн. (28,4 %) і становить 0,44 грн. (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

**Динаміка окупності виробничих (повних) витрат галузі рослинництва
«Назва підприємства» Полтавського району, 2016 – 2020 рр., грн.**

Показники	Роки					2020 р. до 2016 р.	
	2016	2017	2018	2019	2020	абсолютне відхилення, (+, -)	відносне відхилення, %
Окупність виробничих (повних) витрат галузі рослинництва:							
валовою продукцією (у поточних цінах)	1,36	1,41	1,09	0,98	1,06	-0,30	-22,3
чистим доходом галузі рослинництва	1,59	1,75	1,18	1,23	1,43	-0,16	-10,1
валовим прибутком галузі рослинництва	0,61	0,75	0,19	0,25	0,44	-0,17	-28,4
Окупність продукції:							
зернові та зернобобові культури	1,60	1,28	1,20	1,27	1,30	-0,29	-18,2

соняшник	2,25	1,70	1,67	1,49	1,14	-1,11	-49,5
ріпак	1,94	1,95	0,76	1,43	2,21	0,27	13,9

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

Найвищим рівнем окупності витрат характеризується виробництво ріпаку – 2,21 грн., тоді як окупність зернових та зернобобових культур та соняшнику зменшилася на 18,2 % та 49,5 % відповідно і знаходиться на рівні 1,3 грн. і 1,14 грн.

Ефективність використання виробничих ресурсів у галузі рослинництва у «Назва підприємства» мала негативну динаміку (табл. 2.13)

Таблиця 2.13

Вартісні показники економічної ефективності виробництва продукції галузі рослинництва в «Назва підприємства», 2016 – 2020 рр.

Показники	Роки					2020 р. до 2016 р.	
	2016	2017	2018	2019	2020	абсолютне відхилення, (+, -)	відносне відхилення, %
Землевіддача, грн.	0,80	0,85	0,95	1,02	1,04	0,24	29,7
Землемісткість, грн.	1,25	1,18	1,05	0,98	0,96	-0,29	-22,9
Матеріаловіддача продукції галузі рослинництва, грн.	3,32	2,38	1,95	1,89	2,26	-1,06	-32,1
Матеріаломісткість продукції галузі рослинництва, грн.	0,30	0,42	0,51	0,53	0,44	0,14	47,2
Продуктивність праці в галузі рослинництва, тис. грн./особу	477,0	376,9	427,0	609,8	458,7	-18,27	-3,8
Валова продукція галузі рослинництва (у постійних цінах), тис. грн.	70121,3	50500,5	56792,9	72571,3	54131,8	-15989,5	-22,8
Чистий дохід від реалізації продукції галузі рослинництва, тис. грн.	59909	58445,5	55310,4	67610,2	75682,6	15773,6	26,3
Повна собівартість реалізованої продукції галузі рослинництва, тис. грн.	37618	33329	46682,6	54900,5	52875,5	15257,5	40,6
Валовий прибуток від реалізації продукції галузі рослинництва, тис. грн.	22769	25116,5	8870,8	13488	23078,8	309,8	1,4
Одержано на 100 га ріллі, тис. грн.: валової продукції рослинництва	1612,4	1276,6	1451,0	1870,4	1417,8	-194,6	-12,1
товарної продукції рослинництва	1377,5	1477,4	1413,1	1742,5	1982,3	604,7	43,9

валового прибутку галузі рослинництва	523,5	634,9	226,6	347,6	604,5	80,9	15,5
--	-------	-------	-------	-------	-------	------	------

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

Зокрема, у 2020 р. порівняно з 2016 р. матеріаловіддача продукції рослинництва зменшилася на 32,1 % і знаходиться на середньому рівні – 2,26 грн., продуктивність праці в галузі рослинництва зменшилася на 3,8 % до 458,7 тис. грн./особу, однак землевіддача збільшилася на 29,7 % і дорівнює 1,04 грн., тобто спостерігається деяке підвищення ефективності використання земельних ресурсів.

Валова продукція у постійних цінах за аналізований період зменшилася на 22,8 %, що свідчить про зменшення обсягів виробництва продукції рослинництва. Незважаючи на зменшення обсягів виробництва, за рахунок збільшення обсягів реалізації та зростання середніх цін, чистий дохід від реалізації продукції галузі рослинництва збільшився на 26,3 %, а в розрахунку на 100 га ріллі показник збільшився на 43,9 % і знаходиться на рівні 1982,3 тис. грн. Відповідно валовий прибуток від реалізації продукції галузі збільшився на 1,4 % і становить 23078,8 тис. грн., у тому числі на 100 га ріллі – на 15,5 % до 604,5 тис. грн.

Таблиця 2.14

**Динаміка рівня рентабельності виробництва продукції рослинництва у
«Назва підприємства», 2016 – 2020 рр., %**

Показники	Роки					Абсолютне відхилення 2020 р., (+,-) від	
	2016	2017	2018	2019	2020	2016 р.	2018 р.
Продукція рослинництва – всього	61,3	75,4	19,1	24,9	43,9	-17,4	24,8
Пшениця	44,8	45,9	-3,9	-7,7	19,4	-25,4	23,3
Кукурудза на зерно	65,9	57,3	19,5	31,6	62,3	-3,6	42,8
Жито	-	-	-	0,0	53,1	х	х
Ячмінь	15,7	19,5	21,0	98,7	8,8	-6,8	-12,2
Горох	152,9	295,4	-13,3	1,1	4,7	-148,2	18,0
Овес	-11,1	-20,4	0,0	-	13,6	24,7	13,6
Соняшник	120,8	98,8	68,8	38,7	52,2	-68,6	-16,6
Соя	53,8	8,4	18,2	-	-	х	х
Ріпак (озимий, ярий)	61,4	90,1	-23,8	43,4	73,7	12,3	97,5
Цукрові буряки (фабричні)	-13,3	-	-	-	-	х	х

Овочі відкритого ґрунту	-8,6	5,9	-71,7	-44,4	-41,4	-32,8	30,3
-------------------------	------	-----	-------	-------	-------	-------	------

Джерело: розраховано автором за даними річних звітів підприємства

За досліджуваний період, рівень рентабельності галузі рослинництва зменшилася на 17,4 в.п., однак порівняно з 2018 р. збільшився на 24,8 в.п. і становить 43,9 %, що обумовлено зниженням рівня прибутковості виробництва практично всіх видів продукції, окрім овесу та ріпаку. Так, рівень рентабельності озимої пшениці зменшився на 25,4 в.п. і дорівнює 19,4 %, кукурудзи на зерно – на 3,6 в.п. до 62,3 %, ячменю – на 6,8 в.п. до 8,8 %, гороху – на 148,2 в.п. до 4,7 %, соняшнику – на 68,6 в.п. до 52,2 %. Виробництво овочів відкритого ґрунту є збитковим, рівень збитковості збільшився до 41,4 %.

Висновки до 2 розділу

Дослідження інтенсивності ведення галузі рослинництва свідчить про підвищення його рівня. Посівна площа сільськогосподарських культур зменшилася. У структурі посівної площі підприємства відбулися структурні зміни на користь збільшення питомої ваги зернових та зернобобових культур. У «Назва підприємства» Полтавського району урожайність ключових культур галузі рослинництва мала тенденцію до зменшення.

Базові темпи зміни валової продукції рослинництва характеризують зменшення виробництва продукції рослинництва по всіх роках, окрім 2019 р. Слід відмітити, що частка продукції рослинництва у структурі валової продукції підприємства зменшилася на 3,5 в.п. і знаходиться на рівні 67,2 %.

Найбільш важливим у галузі рослинництва «Назва підприємства» Полтавського району є виробництво таких видів продукції, як кукурудза на зерно, соняшник, озима пшениця, що забезпечують одержання 81,9 % доходу від реалізації галузі. Проміжною продукцією є ріпак і ячмінь. В свою чергу, всі останні види товарної продукції на підприємстві займають не надто вагомі позиції та приносять найменші доходи.

У структурі валового прибутку галузі найбільша частка припадає на кукурудзу на зерно – 42,0 %, соняшник – 36,9 %, пшеницю – 9,8 % та ріпак – 9,2 %. На збільшення прибутку галузі позитивно вплинуло збільшення обсягу реалізації продукції та цін, а негативно – зростання собівартості продукції.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗБІЛЬШЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА У ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Організаційно-технологічні напрями збільшення фінансових результатів галузі рослинництва

Висока роль прибутку у розвитку підприємства і забезпечення інтересів його власників визначають необхідність розробки ефективної політики управління прибутком та виявлення шляхів його максимізації. Політика управління прибутком являє собою процес вироблення і прийняття управлінських рішень по всіх основних аспектах його формування, розподілу та використання на підприємстві. Головною метою політики управління прибутком є забезпечення збільшення добробуту власників підприємства, яка повинна забезпечувати одночасно гармонізацію інтересів власників підприємства з інтересами держави. Виходячи з головної мети, система управління прибутком дає змогу вирішувати такі завдання, як забезпечення максимізації розміру прибутку, оптимальної пропорційності між рівнем прибутку і рівнем ризику, постійного зростання ринкової вартості підприємства, ефективності участі персоналу.

У процесі діяльності підприємство повинно проводити політику максимізації прибутку, що включає, перш за все, політику управління формуванням прибутку. Політика управління формуванням прибутку включає в себе такі елементи як розробка політики управління прибутком в процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Управління прибутком представляє собою багаторівневу систему, яка об'єднує три підсистеми: формування, розподіл, використання. Для кожної з цих підсистем характерні свої конкретні задачі та інструментарій їх досягнення.

Системний підхід до управління прибутком передбачає вивчення способів організації підсистем в одне ціле і вплив процесів, які відбуваються у системі в цілому на окремі її ланки (рис. 3.1).

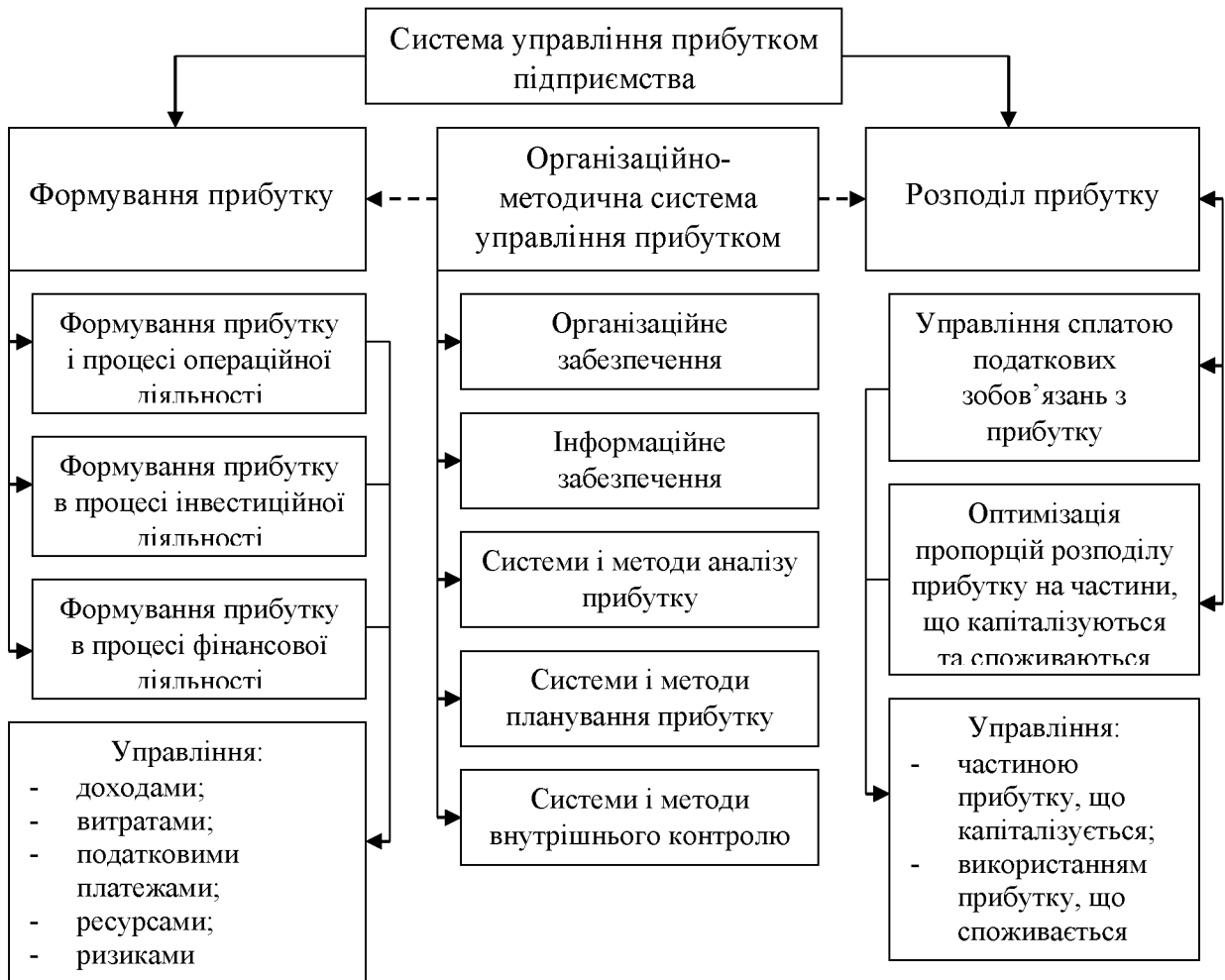

Рис. 3.1. Структурна схема управління прибутком підприємства

Джерело: узагальнено автором

Основними завданнями управління прибутком є:

- пошук резервів збільшення прибутку за рахунок виробничої діяльності, інвестиційних і фінансових операцій;
- виявлення резервів зростання прибутку за рахунок оптимізації постійних і змінних витрат, вдосконалення облікової політики підприємства, цінової та податкової політики;
- аналіз прибутковості виробничої і комерційної діяльності;

- оцінювання підприємницького ризику;
- зміцнення конкурентних позицій підприємства за рахунок підвищення ефективності розподілу і використання прибутку.

Першим етапом у технології вирощування сільськогосподарських культур має бути правильне визначення гібрида, що найкраще відповідає наявним погодно-кліматичним, агротехнічним умовам та технічному забезпеченню конкретного господарства. Перш за все, слід відійти від практики використання одного гібрида, яка за великих площ вирощування культур сильно впливає на втрати у разі недостатньої кількості збиральної техніки та за несприятливих кліматичних умов, тому запропонуємо декілька видів гібридів (додатки Ш, Щ, Ю, Я, АА).

Проведемо розрахунок витрат на проведення сортооновлення у досліджуваному підприємстві (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Витрати на придбання насіння нових сортів у «Назва підприємства»
Полтавського району на 2022 р.**

Сільськогосподарські культури	Площа, яка засіяна насіння нових сортів, га	Норма висіву насіння, кг/га	Потреба в насінні нових сортів, ц	Ціна посівного матеріалу, грн./ц	Витрати насіння нових сортів тис. грн
Пшениця	150	200	300	1100	330,00
Кукурудза на зерно	220	22	48,4	20400	987,36
Ячмінь	140	180	252	965	243,18
Соняшник	160	9	14,4	31600	455,04
Ріпак	100	5	5	28000	140,00

Джерело: розрахунки автора

Аналіз даних табл. 3.1 показує, що для здійснення сортооновлення у досліджуваному підприємстві на площі 770 га або 20,2 % площі ріллі витрати на насіння нових сортів складуть 2155,6 тис. грн., а додаткові витрати порівняно з фактичними даними 2020 р. – 718,1 тис. грн.

Виходячи з даних, наведених у табл. 3.2, за рахунок впровадження нових районованих сортів урожайність сільськогосподарських культур

збільшиться: озимої пшениці – на 9,7 %, кукурудзи на зерно – на 10 %, ячменю – на 12,4 %, соняшнику – 10,7 %, ріпаку – 13,5 %, що сприяє приросту валового прибутку від реалізації продукції рослинництва на суму 1938,9 тис. грн.

Таблиця 3.2

Резерви зниження виробничої собівартості та збільшення прибутку за рахунок впровадження нових сортів у «Назва підприємства» на 2022 р.

Сільськогосподарські культури	Площа, яка засіяна насінням нових сортів, га	Урожайність ц/га		Резерв збільшення			
		традиційних сортів	нових сортів	у натуральному обсязі, ц	виручки від реалізації, тис. грн	додаткові витрати насіння нових сортів тис. грн	валового прибутку, тис. грн
Пшениця	150	55,9	61,3	813	384,4	85,3	299,1
Кукурудза на зерно	220	90,6	99,7	1993	961,0	352,4	608,6
Ячмінь	140	37,2	41,9	646	249,4	88,8	160,6
Соняшник	160	34,7	38,4	594	652,7	124,3	528,4
Ріпак	100	25,0	28,4	338	378,8	36,6	342,2
Всього	770	x	x	x	2626,3	687,4	1938,9

Джерело: розрахунки автора

Технологія обробітку ґрунту «стрип-тілл» є альтернативою нульового обробітку ноу-тілл (No-till), при якому обробляється тільки вузька смуга сівби (15-25 см), з утворенням невеликого гребеня. При цьому дві третини поля залишається необробленим. Однією із основних переваг впровадження Strip-till є відсутність перехідного періоду, який у No-till складає від 3 до 5 років, що обумовлюється особливостями технології та специфікою використання ґрунтів, що значно знижує економічну ефективність використання такої технології, особливо, у перші роки. Такий обробіток дозволяє скоротити витрати на вирощування в 2 – 3 рази, порівняно із традиційною технологією із застосуванням оранки. Причому сівба може проводитися звичайними (не стерньовими) сівалками у розпушені смуги

[**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]

Strip-till (стрип-тілл або смугова оранка) – це система раціонального природокористування, при якій відбувається мінімальний обробіток ґрунту. Вона поєднує в собі переваги звичайного обробітку ґрунту, такі як підсушування та прогрівання ґрунту, з можливістю захисту ґрунтів від пересихання завдяки тому, що обробляється лише незначна ділянка, в яку заробляється насіння.

Поряд зі створенням достатніх умов для росту і розвитку окремих культур через кращу підготовку місця для розвитку коренів технологія Strip-till дозволяє успішно проводити прикореневе підживлення рослин із застосуванням як мінеральних, так і органічних добрив при використанні відповідної техніки.

Таблиця 3.3

Переваги технології Strip-till

Ефект	Сутність
Технологічний	<ul style="list-style-type: none"> - створення оптимально сформованого простору в місці проростання кореневої системи рослин за рахунок розрихлення ґрунту і забирання з місця майбутньої смуги післязливних решток та відсутності зворотного ущільнення ґрунту; - отримання оптимальної структури ґрунту перед посівом за рахунок вирівнювання поверхні поля із застосуванням прикочуючих катків; - ефективного прикореневого підживлення рослин на різних глибинах із використанням навіть деяких окремо внесених видів добрив
Екологічний	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечення доступу рослин до ґрунтової вологи за рахунок збереження капілярності ґрунту, особливо в міжряддях, де руйнування ґрунтової структури не відбувається, а також під смугою при відповідному зворотному ущільненні; - захисту від водної та вітрової ерозії, перш за все, за рахунок покращення структури ґрунту, попередження появи дуже мілкового шару ґрунту на поверхні поля, а також утримуючих властивостях рослинних решток у міжряддях
Економічний	<ul style="list-style-type: none"> - економія на витратах засобів виробництва за рахунок зменшення кількості проведених агротехнічних заходів і меншого використання потужної техніки для оранки - витрати на паливе зменшуються у 2 рази порівняно з існуючою технологією; - зменшення витрат на мінеральні добрива за рахунок перетворення мульчі в органічні добрива; - зменшення трудомісткості виробництва зумовлює зменшення витрат на оплату праці; - зменшуються витрати на техніку за рахунок застосування комплексної широкозахватної техніки та зменшення її кількості у зв'язку зі зменшенням кількості агротехнічних операцій

Джерело: узагальнено автором

Технологія Strip-till може виконуватися в двох варіантах: поступово, коли смуговий обробіток рядків і сам процес посіву проводиться в різний час, і комбіновано, коли розпушування рядків і сівба здійснюються за одну робочу операцію. Вибрати кращий з варіантів для роботи на відповідній місцевості дозволяє аналіз складу ґрунту та інших супутніх умов. Так, на місцевості із середнім і високим вмістом глини кращого ефекту досягають при поступовому Strip-till, коли розпушування рядків проводиться попереднього року восени перед посівом. На ґрунтах з невеликим вмістом глини і великою кількістю піску добре зарекомендував себе комбінований варіант Strip-till з одночасним розпушуванням і посівом навесні. Такі відмінності пов'язані з різною структурою ґрунтів їх складом і, відповідно, різним ефектом на них від проведення обробітку. При розпушуванні з одночасним внесенням стрічки концентрованих добрив на глибині склад ґрунту також є вирішальним фактором. За таких умов необхідно пам'ятати про можливий перерозподіл добрива в глибокі шари в легких ґрунтах і можливої фіксації поживних речовин на глинистих елементах і гумусі **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

У структурі собівартості (табл. 3.4) при переході на інноваційні технології значно скорочуються витрати на паливо-мастильні матеріали. Так, при запровадженні Strip-till технології витрати на паливо зменшуються у 2 рази порівняно з існуючою технологією. Таке суттєве зменшення витрат стало можливим через скорочення кількості агротехнологічних операцій та виключення найбільш енергоємної операції – оранки.

Інноваційна технологія дозволяє знизити витрати на мінеральні і інші види добрив на 1 га на 16,0 % при вирощуванні озимої пшениці. Зменшення витрат на добрива при смуговій технології порівняно з іншими ресурсозберігаючими технологіями є можливим за рахунок того, що вони вносяться безпосередньо у ґрунт в два шари на різну глибину, тим самим скорочується їх норма внесення.

Найбільш суттєвим є зменшення таких статей виробничих витрат, як пальне і мастильні матеріали – на 49,4 %, прямі витрати на оплату праці – на 39,4 %, амортизація необоротних активів – на 37,5 %, решта інших прямих та загальновиробничих витрат – на 29,4 %.

Таблиця 3.4

**Порівняльна оцінка структури виробничих витрат на
виробництво озимої пшениці при різних системах
землеробства у «Назва підприємства» на 2022 р.**

Статті витрат	Структура собівартості, %		Виробничі витрати на 1 га, грн.		Виробничі витрати на 1 ц, грн.		Відношення по виробничій собівартості, %
	2020 р. (існуюча)	2022 р. (Stripp-till)	2020 р. (існуюча)	2022 р. (Stripp-till)	2020 р. (існуюча)	2022 р. (Stripp-till)	
Насіння	9,3	12,0	1631,50	1631,50	31,36	31,99	102,0
Мінеральні добрива	8,1	8,8	1434,47	1204,90	27,57	23,63	85,7
Пальне і мастильні матеріали	7,7	5,1	1362,41	689,34	26,19	13,52	51,6
Решта матеріальних витрат	28,8	34,2	5078,75	4672,48	97,63	91,62	93,8
Прямі витрати на оплату праці	12,5	9,8	2204,90	1336,12	42,38	26,20	61,8
Відрахування на соціальні заходи	2,6	2,8	457,06	379,36	8,79	7,44	84,7
Амортизація необоротних активів	9,1	7,3	1594,80	996,80	30,66	19,55	63,8
Оплата послуг і робіт сторонніх організацій	0,2	0,3	38,04	38,04	0,73	0,75	102,0
Решта інших прямих та загальновиробничих витрат	21,7	19,7	3815,90	2694,01	73,35	52,82	72,0
Всього	100,0	100,0	17617,83	13642,55	338,66	267,50	79,0

Джерело: розрахунки автора

Відповідно відбулися зміни і в структурі виробничих витрат, а саме зменшилася питома вага витрат на пальне і мастильні матеріали на 2,7 в.п. до 5,1 %, прямих витрат на оплату праці – на 2,7 в.п. до 9,8 %, решти інших прямих та загальновиробничих витрат – на 1,9 в.п. до 19,7 %, амортизація необоротних активів – на 1,7 в.п., тоді як питома вага витрат на насіння та

посадковий матеріал збільшилася на 2,7 в.п. і становить 12,0 %, решта матеріальних витрат – на 5,4 в.п. до 34,2 %.

Вцілому, впровадження нової технології дозволить зменшити виробничі витрати на 1 га посіву пшениці на 3975,28 грн. (22,6 %), а у зв'язку з деяким зниженням урожайності до 51 ц/га, виробнича собівартість знизиться на 21 % і знаходиться на рівні 267,5 грн./ц.

Визначимо економічну ефективність впровадження Strip-till технології порівняно з інтенсивною при виробництві кукурудзи на зерно (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

**Економічна ефективність впровадження Strip-till технології при виробництві кукурудзи на зерно у «Назва підприємства» на 2022 р.
(на 100 га посівної площі)**

Показники	2020 р. (існуюча технологія)	2022 р. (Strip-till)
Площа посіву, га	100	100
Урожайність, ц/га	52,0	51,0
Валовий збір, ц	5202	5100
Виробничі витрати, грн.	1761,8	1364,3
Річна економія виробничих витрат, тис. грн.	x	397,5
Виробнича собівартість зерна, грн./ц	338,66	267,50
Резерв зниження виробничої собівартості зерна		
грн./ц	x	71,16
%	x	21,0
Ціна реалізації зерна, грн./ц	472,59	472,59
Валовий прибуток від реалізації, тис. грн.	696,8	1046,0
у т. ч. на 1 ц, грн.	133,94	205,09
Валовий рівень рентабельності виробництва, %	39,5	76,7

Джерело: розрахунки автора

Як свідчать дані табл. 3.5, за рахунок впровадження Strip-till технології при виробництві озимої пшениці, урожайність культури в перші роки практично не зміниться. Річна економія виробничих витрат при використанні інноваційної технології за рахунок скорочення кількості агротехнічних операцій дорівнює 397,5 тис. грн. на 100 га посівної площі, відповідно

виробнича собівартість знизиться на 71,16 грн./ц або 21,0 % і становить 267,5 грн./ц.

За рахунок скорочення виробничих витрат, валовий прибуток від реалізації пшениці збільшиться на 50,1 % і становить 1046 тис. грн., у тому числі на 1 ц – 205,09 грн. Відповідно валовий рівень рентабельності виробництва збільшиться з 39,5 % до 76,7 %.

Таким чином, впровадження Strip-till технології у «Назва підприємства» Полтавського району забезпечує підтримання та постійне відтворення родючості ґрунтів, економію матеріальних і трудових ресурсів, та відповідно підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.

Застосування біологічно активних речовин на посівах сільськогосподарських культур дозволяє компенсувати дію екстремальних чинників зовнішнього середовища. Особливий інтерес представляють регулятори росту, які здатні збільшити загальну і специфічну адаптованість рослин при швидких змінах умов зовнішнього середовища. Комплекс біологічно активних сполук регулює процеси клітинного поділу, диференціації, формоутворення і контролює розвиток і продуктивність рослин. Ці препарати впливають на життєві процеси рослин і не мають токсичної дії на живі організми.

Регулятори росту рослин – природні фітогормони, їх синтетичні аналоги чи композиційні препарати, які дозволяють цілеспрямовано регулювати найважливіші процеси росту та розвитку рослинного організму, найефективніше реалізувати потенційні можливості сорту. Біостимулятори не підвищують продуктивності посівів, а лише активізують біологічні процеси рослинних організмів та посилюють проникливість міжклітинних мембран, що сприяє повнішому розкриттю їхнього біологічного потенціалу врожайності.

Посилюються процеси живлення, дихання та фотосинтезу, підвищується на 20 – 30 % використання добрив. Повніше реалізується генетичний потенціал рослин, створений природою та селекційною роботою.

Комплексна обробка насіння і обприскування посівів сприяють [Ошибка! Источник ссылки не найден.]: розвитку потужної кореневої системи; розвитку популяцій мікроорганізмів, здатних до продукування антибіотичних речовин; підвищенню вмісту фотосинтетичних хлорофілів; біосинтезу стресових білків теплового шоку; зниженню норми висіву насіння на гектар; зменшенню захворюваності рослин; зменшенню вилягання рослин завдяки зміцненню стінки стебла; зменшенню мутагенної дії гербіцидів і радіонуклідів; підвищенню якості продукції; підвищенню врожайності на 12 – 20 %.

Для вирощування соняшнику пропонуємо проводити передпосівну обробку насіння стимуляторами росту рослин: Радостим – 250 мл, Трептолем – 20-25 мл на тонну насіння. Препарати вносять одночасно з пестицидами для протруювання і плівкоутворення. Стимулятори росту також сприяють підвищенню вмісту олії в насінні на 0,3-0,5 % і, як результат, загальному збільшенню виходу олії на 0,7-1,3 ц/га (13,6-24,5%).

Обприскування посівів проводять у фазі 4-5 пар листків за допомогою тракторних обприскувачів з розрахунку 300 л на 1 гектар.

Таблиця 3.6

Економічна ефективність застосування стимулятора росту при виробництві насіння соняшнику у «Назва підприємства» на 2022 р.

Показники	2020 р.	2022 р. (план)
Урожайність, ц/га	29,2	33,2
Приріст урожайності:		
ц/га	х	4,0
%	х	13,7
Посівна площа, га	100	100
Додатковий валовий збір, ц	-	
Додаткові витрати (2-х разова обробка):	х	92,6
норма внесення Радостим – 250 мл/т, мл	х	250
норма внесення Трептолем – 20 мл/га, мл	х	2000
купівля регулятора росту (Радостим, Трептолем)	х	5,4
витрати на обприскування	х	87,2
Виробничі витрати, тис. грн.	2828,6	2921,2
Виробнича собівартість насіння соняшнику, грн./ц	968,19	880,17

Виручка від реалізації насіння, тис. грн.	3210,9	3647,6
Валовий прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	382,2	726,3
у т. ч. на 1 га, грн.	3822,48	7263,37
Рівень рентабельності виробництва насіння соняшнику, %	13,5	24,9

Джерело: розрахунки автора

Виходячи з даних, наведених у табл. 3.6, можна зазначити, що застосування регуляторів росту рослин за обробки насіння та посівів соняшнику сприяє підвищенню схожості та енергії проростання насіння, а також зменшує зменшення ураження посівів основними хворобами в 4-11 разів, що дозволяє підвищити врожайність соняшнику на 13,7 %, а вихід олії до 17,6 ц/га.

Додаткові витрати на купівлю та обробку 100 га посівів соняшнику становлять 92,6 тис. грн., а додатковий валовий прибуток від реалізації насіння дорівнює 344,1 тис. грн., що свідчить про високий рівень ефективності застосування даних засобів. Відповідно рівень рентабельності виробництва насіння соняшнику збільшиться на 11,4 в.п.

3.2. Оптимізація виробничо-збутової діяльності

У підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва велике значення має його аналіз на основі оптимальних рішень. Використання економіко-математичних методів дає можливість знаходити раціональну структуру виробництва сільськогосподарського підприємства, розраховувати оптимальну структуру його посівної площі чи площі окремої групи культур.

Розрахуємо оптимальну структуру посівних площ, в результаті обчислень необхідно отримати максимальний прибуток від реалізації продукції рослинництва. В «Назва підприємства» Полтавського району на вирощування основних сільськогосподарських культур відводиться не більше 3173 га.

За агротехнічними нормами в господарствах полтавського регіону зерновій групі відводиться не більше 75 % у структурі загальної площі, у тому числі озимій пшениці 17 %, ячменю 10 %, кукурудзі на зерно 40 % та зернобобовим не більше 7 %. Щодо вирощування технічних культур, то цим сільськогосподарським культурам відводиться не більше 25 % загальної земельної площі. Ці агротехнічні вимоги потрібно врахувати при оптимізації посівної площі досліджуваного господарства.

Витрати праці на вирощування цих сільськогосподарських культур не повинні перевищувати 35,8 тис. людино-годин та 113610 тис. грн. Виробництво валової продукції означених сільськогосподарських культур в натуральному виразі має бути максимальним, а прибуток не менше 21078,8 тис. грн.

Використаємо електронні таблиці Microsoft Excel для розрахунку оптимальних площ посіву культур. В результаті необхідно отримати мінімальну виробничу собівартість. Позначимо X_1 – площу озимої пшениці; X_2 – площу кукурудзи на зерно, X_3 – площу жита; X_4 – площу ячменю, X_5 – площу гороху; X_6 – площу овесу, X_7 – площу інших зернобобових, X_8 – площу соняшника, X_9 – площу ріпаку озимого, X_{10} – площу овочів відкритого ґрунту. Запишемо умову задачі у вигляді системи нерівностей. Розв’яжемо задачу за допомогою електронних таблиць Microsoft Excel, використовуючи команду Сервіс → Поиск решения (додаток АБ).

Таблиця 3.7

Резерви оптимізації посівних площ товарних сільськогосподарських культур у «Назва підприємства» Полтавського району на 2022 р.

Культури	Посівна площа, га		Структура посівів, %		Фактична урожайність у середньому за 5 років, ц/га	Резерв збільшення виробництва продукції	
	2020 р.	2022 р.	2020 р.	2022 р.		у натуральному виразі, ц	валового прибутку, тис. грн.
Пшениця	673	540	21,2	17,0	52,0	-6916	-926,3
Кукурудза на зерно	1032	1270	32,5	40,0	73,8	17564	2101,4
Жито	11	19	0,3	0,6	40,5	324	28,4
Ячмінь	414	317	13,0	10,0	33,2	-3220	-171,8
Горох	191	166	6,0	5,2	30,3	-756	-15,8
Овес	17	64	0,5	2,0	29,9	1405	106,6

Інші зернобобові	3	3	0,1	0,1	10,3	0	0,0
Соняшник	607	476	19,1	15,0	32,5	-4259	-557,2
Ріпак ярий	224	317	7,1	10,0	23,7	2204	1353,4
Овочі	1	1,0	0,0	0,0	129,4	0	0,0
Всього	3173	3173	100,0	100,0	x	x	1918,8

Джерело: розрахунки автора

В результаті обробки даних отримано оптимальні площі під посів сільськогосподарських культур: площі під посів озимої пшениці 540 га, кукурудзи на зерно 1270 га, жита 19 га, ярого ячменю 317 га, гороху 166 га, вівса 64 га, інших зернобобових культур 3 га, соняшнику 476 га, ріпаку озимого 317 га (табл. 3.7).

Щодо площ в розрізі кожної сільськогосподарської культури, то спостерігається зменшення площі під вирощування озимої пшениці на 133 га, ячменю – на 97 га, гороху – на 25 га, соняшнику – на 131 га. Внаслідок оптимізації площі під вирощування кукурудзи на зерно, вівса та ріпаку рекомендовано збільшити, так як прибутки від реалізації цих сільськогосподарських культур є найбільшими. Запропонована структура посівних площ може бути для господарства оптимальною, адже витримано агротехнічні норми щодо земельних ресурсів.

Максимальний прибуток від реалізації продукції галузі рослинництва внаслідок оптимізації посівних площ складає 22499,3 тис. грн.

Використання мінеральних добрив у сільському господарстві підвищує ефективність операційної діяльності, але поряд із цим, це – значна стаття витрат. Одним з інноваційних напрямів оптимізації їх використання є застосування рідких азотних добрив, зокрема, безводного аміаку.

Безводний аміак належить до рідких азотних добрив і містить 82,5 % азоту. Перевага рідких азотних добрив полягає в значно дешевшому їх виробництві та застосуванні порівняно з твердими. Вартість одиниці азоту в рідкому аміаку в 1,5 – 2 рази менше, ніж в аміачній селітрі.

Основними перевагами застосування безводного аміаку є:

- здешевлення вартості робіт на 47 % порівняно з твердими азотними добривами;

- сприяння зниженню витрат паливно-мастильних матеріалів і витрат праці;
- можливість застосування як основного (передпосівного) добрива під усі культури і вносять не лише під передпосівну культивуацію, а й восени – під зяблеву оранку. Його можна застосовувати для підживлення і просапних культур;
- після внесення і загортання безводного аміаку іон амонію зв'язується ґрунтовою вологою, а тому швидко поглинається й слабо переміщується в ґрунтовому горизонті;
- внесення безводного аміаку характеризується більш рівномірним розподіленням його в шарі ґрунту, а також більшою доступністю активної речовини рослинам;
- під впливом безводного аміаку в ґрунті зростає кількість рухливих форм фосфору, калію й мікроелементів, що поліпшує режим рослинного живлення;
- специфічне стрічкове внесення безводного аміаку ускладнює ріст і розвиток бур'янів у посівах культурних рослин і паралельно вирішує проблему боротьби зі шкідниками;
- технологія застосування безводного аміаку сприяє підвищенню врожайності та якості зерна.

Оцінку ефективності інновації на прикладі застосування безводного аміаку порівняно з традиційним внесенням аміачної селітри коректно здійснювати, беручи в якості умов впровадження вирощування озимої пшениці у «Назва підприємства» (табл. 3.8).

Оскільки безводний аміак забезпечує більш рівномірне внесення азотних добрив, а стрічковий спосіб впливає на уповільнення розвитку бур'янів, це сприяє збільшенню урожайності кукурудзи на зерно на 5,8 ц/га або 11,4 % до рівня 56,7 ц/га.

Внесення азотних добрив під запланований урожай становить 130 кг діючої речовини. Враховуючи вміст азоту в аміачній селітрі 33,5 %, її

кількісна норма становить 388 кг/га, а за рахунок високого вмісту азоту в безводному аміаку вагова норма внесення його в ґрунт становить лише 158 кг/га. Таким чином, за рахунок нижчої ціни азоту в безводному аміаку, витрати на придбання азотних добрив зменшуються на 24,2 %, а витрати на внесення добрив – на 50,2 %.

Таблиця 3.8

Порівняльна оцінка ефективності застосування безводного аміаку при виробництві кукурудзи на зерно у «Назва підприємства» на 2022 р.

Показники	2020 р. (аміачна селітра)	2022 р. (безводний аміак)	Абсолютне відхилення, (+, -)
Посівна площа, га	100	100	х
Урожайність, ц/га	50,9	56,7	5,8
Валовий збір, ц	5087	5667	580,0
Внесення азотних добрив, кг діючої речовини	130	130	0,0
Вміст азоту, %	33,5	82,5	49,0
Вагова норма внесення азотних добрив, кг/га	388	158	-230,5
Ціна добрив, грн./ц	589,39	1100	510,6
Витрати на придбання добрив, тис. грн.	228,7	173,3	-55,4
Витрати на внесення добрив, тис. грн.	130,5	65	-65,5
Виробничі витрати, тис. грн.	1844,39	1723,52	-120,87
Виробнича собівартість, грн./ц	362,54	304,11	-58,43
Ціна реалізації, грн./ц	482,18	482,18	0,00
Валовий прибуток – усього, тис. грн.	608,7	1009,2	400,52
у т. ч. на 1 ц	119,64	178,07	58,43
Валовий рівень рентабельності виробництва, %	33,0	58,6	25,6

Джерело: розрахунки автора

За рахунок економії витрат на придбання та внесення добрив, виробнича собівартість кукурудзи на зерно зменшується на 58,43 грн./ц, або 16,1 %. Відповідно валовий прибуток може збільшитися до 1009,2 тис. грн на 100 га посівної площі у 2022 р., у тому числі на 1 ц – 178,07 грн.

Отже, впровадження інновацій на прикладі застосування безводного аміаку при вирощуванні сільськогосподарських культур підвищує ефективність використання азотних добрив, а також забезпечує підвищення

рівня рентабельності виробництва продукції рослинництва. Рівень рентабельності виробництва насіння соняшнику з використанням препарату збільшиться на 25,6 в.п.

Диференційоване внесення добрив здійснюється в тих ідентифікованих за допомогою GPS-приймачів ділянках, де потреба в певній нормі добрив виявлена агротехнологом за допомогою карт агрофізхімообстеження і врожайності. В деяких ділянках поля норма внесення добрив або обприскування рослин стає меншою за середню, а в деяких – вищою. Таким чином оптимізується розподіл добрив і засобів захисту рослин на полі.

Система диференційного внесення добрив це – заплановане внесення добрив або засобів захисту рослин виключно на тих ділянках поля та в тих об'ємах, в яких рослини дійсно мають потребу. Для отримання запланованого рівномірного по якості та кількості врожаю, поля діляться за схожим параметрами на зони. В подальшому на основі цих зон будуються карти завдання для диференційного внесення добрив, засобів захисту та посіву.

При диференційному внесенні середня норма внесення, в розрахунку на один гектар, суттєво змінюється. При цьому відбувається перерозподіл добрив на користь ділянок, які цього потребують. Таким чином оптимізується внесення добрив. Технології змінного або диференційованого внесення добрив потребують спеціалізованої техніки та навиків [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Проект atFarm є одним із програмних рішень Yara Digital, мета якого – зробити диференціальне внесення легким і простим. Це інструмент, створений завдяки багаторічному досвіду Yara в застосуванні добрив, для оптимізації азотного живлення та можливості його коригування шляхом використання супутникових знімків. Карта диференційного внесення добрив створюється не для вирівнювання потенціалу поля, а для досягнення максимального результату на його окремих, сильніших ділянках. Тобто давати більше добрив не на слабкі ділянки

Порівнюючи знімки зі звичайним NDVI-аналізом й аналізом, зробленим за допомогою програмного забезпечення atFarm, видно велику різницю. В першому випадку отримуємо поле тільки з кількома неоднорідностями. В другому – поле розділене на велику кількість зон. До того ж за першою стратегією (вирівнювання потенціалу поля) отримуємо одну карту, а за другою (більше азоту на ділянки з високою біомасою) – карта інша, але далеко не дзеркальна. Це свідчить про те, що програма враховує велику кількість особливостей і може визначити реальний потенціал поля.

Натомість atFarm аналізує зображення за власними алгоритмами Yara, яким вже близько 20 років. Вони називаються N-Sensor і сьогодні працюють в однойменному обладнанні для диференційованого внесення добрив. Алгоритми N-Sensor цікаві тим, що забезпечують на 30 – 50 % вищу точність аналізу. Тобто, ділянка поля, яка за NDVI є однорідною, після аналізу за N-Sensor виявляється сегментованою. Така висока точність дає змогу оптимізувати внесення добрив: дати не менше й не більше необхідної норми, отже, вирівняти врожайність культури на полі.

Проведемо оцінку економічної ефективності застосування диференційного внесення азотних добрив з використанням atFarm (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Обґрунтування застосування диференційного внесення азотних добрив під озиму пшеницю із застосуванням карт створених програмою atFarm на 2022 р.

Показники	2022 р.
Посівна площа, га	100
Норма внесення аміачної селітри, кг/га	300
Норма внесення аміачної селітри із застосуванням карт диференційованого внесення добрив, кг/га	
25 % площі	210
40,9 % площі	262
34,1 % площі	330
Середня норма внесення на 1 га площі із застосуванням карт диференційованого внесення добрив, кг/га	272,2
Економія азотних добрив, ц	27,8
Ціна аміачної селітри, грн./ц	589,39

Економія азотних добрив, грн.	16385,04
Збільшення валового збору зерна, ц	200
Додатковий прибуток від збільшення урожайності, грн..	15332
Вартість карт диференційованого внесення добрив atFarm (2дол/га), грн.	5400
Економічний ефект від використання карт диференційованого внесення добрив atFarm, грн..	26317,04
Додатковий прибуток на 1 га посівної площі, грн.	263,17

Джерело: розрахунки автора

Отже, за рахунок використання карт диференційованого внесення добрив досліджуване підприємство зможе отримати економію азотних добрив, підвищення урожайності культур за рахунок підвищення ефективності добрив, а також збереження родючості ґрунту. Це пов'язано з тим, що згідно карти 25 % площі потребують внесення аміачної селітри в розмірі 210 кг/га, 40,9 % площі – 262 кг/га, 34,1 % площі – 330 кг/га, відповідно середня норма внесення становитиме 272 кг замість стандартизованої 330 кг/га. Додатковий прибуток на 1 га посівної площі від застосування диференційного внесення аміачної селітри становить 263,71 грн., тоді як витрати на використання карт становить 2 дол./га.

З такими інструментами будь-яке підприємство може досягти чудових результатів. І для цього не потрібні масштабні інвестиції. Коли ж підприємець переконається в ефективності такого підходу до азотного живлення, існує два шляхи – придбати N-Sensor або розширити застосування atFarm до меж усього земельного банку, що має підприємство.

Застосування маркетингу у сільському господарстві підвищує економічну ефективність комерційної діяльності сільськогосподарських підприємств, оскільки продукція виготовляється у відповідності до результатів ринкових досліджень попиту, що дозволяє вирішувати комплекс складних питань: встановити ефективні та взаємовигідні стосунки між виробником, продавцем і покупцем за допомогою вивчення ринку, розподіл, просування товару і реклами; визначити обсяги виробництва у залежності від обсягів і якості попиту та купівельної спроможності споживача; розвивати

рекламу та інші форми стимулювання збуту; здійснювати координацію роботи із задоволення потреб споживача як головної мети підприємництва.

На підприємстві не створена база даних існуючих і потенційних споживачів узагалі в Полтавському регіоні і по сегментах споживання. Для одержання зворотного зв'язку зі споживачами на підприємстві доцільно впровадити CRM-систему керування взаємовідносинами із клієнтами – це програмне забезпечення, що дозволяє враховувати і аналізувати контакти зі споживачами і включає базу даних, яка містить оперативну інформацію про роботу з постійними і потенційними клієнтами.

До основних завдань, які вирішують CRM-системи належать:

1. збереження і цілісність клієнтської бази. За рахунок ведення загальної клієнтської бази, де фіксуються всі аспекти взаємин із клієнтами (на яких умовах був притягнутий клієнт, якими послугами він користується, які товари він споживає, яку прибутковість забезпечує), система дозволяє:

– уникнути втрати клієнтської бази у випадку переходу менеджера до підприємства-конкурента. Ведення клієнтів менеджера, що звільнився, можна доручити іншому співробітникові, причому «новачок» одержує повні дані про історію взаємин підприємства із цими клієнтами й може продовжувати успішно працювати з ними; зберегти відносини з тими, хто не став клієнтом підприємства або перестав ним бути, періодично висилаючи пропозицію нових послуг або більш вигідних цінових умов.

Ефективна взаємодія між відділами підприємства. За рахунок спільного використання загальної клієнтської бази всіма відділами підприємства, які працюють безпосередньо із клієнтами, менеджери різних відділів можуть: формувати й пропонувати клієнтові пакети послуг або товарів різних відділів, у тому числі при залученні нового клієнта, що приводить до зростання доходів;

– здійснювати повторні продажі у рамках уже наявної (сформовані менеджерами різних відділів) клієнтської бази. Відомо, що залучення нового клієнта обходиться в середньому в 5-10 разів дорожче, ніж продажі

«постійним клієнтам», тому вигідно пропонувати існуючим клієнтам підприємства нові послуги або товари, використовувати систему для вибору з бази потенційних споживачів цих послуг.

2. підвищення ефективності продажів. Систематизація процесу продажів і продумування тактики роботи із клієнтами може дати значне зростання продажів за рахунок таких можливостей:

– сегментація клієнтської бази й наступне планування контактів. Відомий принцип Парето «20 на 80»: 20 % клієнтів приносять 80 % доходу, а на інші 80 просто втрачається час. Аналіз продажу товарів і послуг різним групам клієнтів дозволяє виділити найбільш «перспективних» клієнтів і зосередити зусилля на роботі з ними. Це також може допомогти підвищити ефективність реклами за рахунок сегментації клієнтської бази з прибутковості, роду діяльності, території тощо і конкретизації цільової аудиторії того або іншого виду реклами;

– чіткість, планування і контроль дій менеджера. Відомо, що в підприємствах часто втрачаються контакти після первинних дзвінків потенційних клієнтів з питаннями про тарифи на послуги й товари. Якщо щодо кожного потенційного клієнта менеджер чітко планує в системі свої завдання, а система нагадує йому про необхідні дії, то жодна потенційна угода не буде «загублена» через неуважність;

– пропозиція пакета супутніх продуктів і послуг (cross-sale). Часто клієнти виявляють інтерес до відразу декількох продуктів, здобуваючи, таким чином, «пакет послуг». Пакети послуг можуть бути сформовані компанією виходячи з її досвіду роботи, а можуть бути сформовані на основі аналізу продажів;

– пропозиція клієнтові більш вигідних для підприємства послуг (up-sale). Компанія може пропонувати клієнтові аналогічні, але більш вигідні для неї послуги. Система може підказувати менеджерові правильні ходи й переконливі аргументи, підготуючи таким чином, вигідну угоду;

– спрощення й економія часу, затрачуваного на процес підготовки угоди: підготовка документів, узгодження з керівництвом, розрахунок

планованої прибутковості. Занесені в систему дані про клієнта формують за шаблоном більшість документів, необхідних для проведення угоди. Розрахунок прибутковості за різними варіантами вкладень можна швидко здійснити в системі й представити варіанти клієнтові.

3. підвищення ефективності маркетингу. На основі даних про клієнта, зібраних у результаті роботи з ним і врахованих у системі, можна:

- формувати «портрет» цільового клієнта. За рахунок сегментації клієнтської бази можна створити «портрети» найбільш вигідних для підприємства клієнтів (груп клієнтів) і ефективно використовувати як кадрові ресурси (менеджери з продажів), так і грошові (маркетингові й рекламні акції);

- формувати індивідуальні пакети товарів і послуг для кожної цільової групи;

- досліджувати попит на пропоновані товари й послуги. Причому аналіз можна проводити за всіма сегментами клієнтської бази й за всіма параметрами продажів. За рахунок відстеження сезонності продажів яких-небудь послуг або товарів можна сформувати відповідну спеціальну пропозицію;

- аналізувати ефективність рекламних і маркетингових акцій. За рахунок відстеження кількості нових клієнтів, зміни обсягу продажів залежно від конкретної акції можна судити про її доцільність і оперативно змінювати умови її проведення;

- вивчати конкурентів з кожної послуги, регіону й т.п. Знання сильних і слабких сторін конкурентів дозволяє «виграти» більше угод, а в CRM-системі ці знання накопичуються і аналізуються;

4. високий рівень обслуговування клієнтів.

- надання клієнтові зручних і корисних для нього послуг відіграє важливу роль в його «утриманні», тобто в запобіганні переходу клієнта до конкурента. Використання системи дає можливість:

- формувати й надавати клієнтові інформацію, що цікавить саме його, про товар або послугу;

- поздоровляти клієнта зі святами, днями народження тощо;
- запрошувати клієнтів на виставки, презентації, форуми, вечірки, семінари;

5. звітність і аналіз діяльності. Уся інформація про те, яку роботу менеджери проробили за певний період, автоматично зберігається і накопичується в системі, формуючи звітність для керівництва.

Використовуючи систему, можна одержувати звіти про те, які прогнози з продажів, які притягнуті клієнти, який внесок кожного менеджера в загальну суму продажів, яке співвідношення планованої й фактичної прибутковості по кожній з послуг. Тобто можна одержати статистику з будь-яких зрізів інформації, що фіксується в системі обліку відносин із клієнтами.

Таблиця 3.10

Економічна ефективність впровадження CRM-систему керування взаємовідносинами із клієнтами у «Назва підприємства»

Показники	2022 р.
Вартість CRM-системи Бітрікс24, тис. грн.	79
Витрати на встановлення системи, тис. грн.	25
Витрати на обслуговування, тис. грн.	12,98
Додаткова виручка (3 %), тис. грн.	2270,5
Додатковий прибуток, тис. грн.	2153,52
Приріст рівня рентабельності реалізації, %	2,8

Джерело: розрахунки автора

Таким чином, впровадження CRM-системи Бітрікс24 дозволяє підвищити ефективність керування взаємовідносин клієнтами, додаткові витрати на впровадження у рік становлять 116,98 тис. грн., однак за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації продукції рослинництва на 3 %, рівень рентабельності реалізації збільшиться на 2,8 %.

Останні часом керівництво сільськогосподарських підприємств частіше звертає увагу на стимулювання збуту. Причинами його актуальності є збільшення кількості разів та обсягів покупок, можливість вимірювати ефективність заходів стимулювання збуту, отримання інформації про покупців, посередників тощо. Загострення конкурентної боротьби, у процесі

якої активно використовуються засоби стимулювання збуту, вимагає від підприємств-конкурентів аналогічних дій. Нами запропонована стратегічна політика «Назва підприємства» залежно від етапу життєвого циклу продукції (табл. 3.11).

До групи продукції на етапі зрілості у «Назва підприємства» відносяться кукурудза на зерно, соняшник, пшениця, оскільки вони виробляються на підприємстві значний період часу і підприємство має досить налагоджені позиції щодо збуту даної продукції.

Таблиця 3.11

**Рекомендована стратегічна політика «Назва підприємства»
на ринках збуту продукції**

Група продукції	Кукурудза на зерно, соняшник, пшениця	Горох, ріпак, ячмінь
Етап життєвого циклу	Етап зрілості	Етап зростання
Стратегія підприємства	Захист своєї частки ринку	Розвиток ринку (проникнення вглиб ринку, освоєння нових сегментів ринку, географічне розширення ринків)
Стратегія маркетингу	Створення прихильності до продукції зі сторони гуртових покупців	Створення переваги даної продукції для посередників та гуртових покупців
Стратегія ціноутворення	Зниження цін	Стабілізація цін
Стратегія товаропросування	Просування товару, привернення уваги споживачів до окремих атрибутів товару	Підвищення інтересу гуртових покупців до продукції, поліпшення якості продукції, розфасовки, послуг з доставки продукції
Напрямок стимулювання	Стимулювання посередників, споживачів	Стимулювання посередників, споживачів
Вид стимулювання	Знижка гуртовим покупцям за великі обсяги. Компенсація за продукцію. Знижка залежно від обсягу й обороту повторних закупок	Розповсюдження інформації. Знижки за кількість продукції, що була закуплена
Робота з громадськістю	Прес-конференція з приводу некомерційних подій у діяльності підприємства. Спонсорство, широке інформування населення	Престижна реклама (рекламується не продукція, а діяльність підприємства з акцентом на досвід керівництва). Прес-конференції з приводу некомерційних подій підприємства, участь підприємства у житті громади

Джерело: розробка автора

Для даної групи запропоновано захист існуючої частки ринку як загальну стратегію підприємства та створення прихильності до продукції зі сторони гуртових покупців – маркетингову стратегію.

Для групи продукції, що знаходиться на етапі зростання (горох, ріпак озимий, ячмінь, соя) рекомендовано загальну стратегію підприємства – розвиток ринку (проникнення вглиб ринку, освоєння нових сегментів ринку, географічне розширення ринків); маркетингова стратегія – створення переваги даної продукції для посередників та гуртових покупців, стратегія ціноутворення – стабілізація цін; стратегія товаропросування – підвищення інтересу гуртових покупців до продукції, поліпшення якості продукції, розфасовки, послуг з доставки продукції.

Висновки до 3 розділу

Основними шляхами збільшення фінансових результатів галузі рослинництва є:

- 1) здійснювати сортооновлення у досліджуваному підприємстві, що сприяє приросту валового прибутку від реалізації продукції рослинництва;
- 2) впровадження Strip-till технології у «Назва підприємства» забезпечує підтримання та постійне відтворення родючості ґрунтів, економію матеріальних і трудових ресурсів, та відповідно підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва;
- 3) застосування регуляторів росту рослин за обробки насіння та посівів соняшнику сприяє підвищенню схожості та енергії проростання насіння, а також зменшує зменшення ураження посівів основними хворобами в 4-11 разів, що дозволяє підвищити врожайність соняшнику на 13,7 %;
- 4) оптимізувати структуру посівних площ, в що забезпечить одержання максимального прибутку від реалізації продукції рослинництва;
- 5) застосування рідких азотних добрив, зокрема, безводного аміаку. Безводний аміак належить до рідких азотних добрив і містить 82,5 % азоту;

6) диференційоване внесення добрив здійснюється в тих ідентифікованих за допомогою GPS-приймачів ділянках, де потреба в певній нормі добрив виявлена агротехнологом за допомогою карт агрофізхімобстеження і врожайності, тобто оптимізується розподіл добрив і засобів захисту рослин на полі;

7) впровадження CRM-системи Бітрікс24 дозволяє підвищити ефективність керування взаємовідносин клієнтами.

ВИСНОВКИ

Важливе місце у вивченні стабільності сільськогосподарського виробництва займає питання оцінки фінансових результатів та економічної ефективності виробництва продукції рослинництва. Результати досліджень, спрямованих на оцінку та аналіз чинників, що впливають на фінансові результати галузі рослинництва у «Назва підприємства» Полтавського району дозволяють зробити ряд висновків.

1. Дослідження інтенсивності ведення галузі рослинництва свідчить про підвищення його рівня. Посівна площа за досліджуваний період зменшилася на 532 га (12,2 %) і дорівнює 3818 га. У структурі посівної площі підприємства відбулися структурні зміни на користь збільшення питомої ваги зернових та зернобобових культур на 4,5 в.п., тоді як питома вага технічних культур зменшилася на 0,6 в.п. і знаходиться на рівні 21,8%.

2. Урожайність зернових та зернобобових культур за 2016 – 2020 рр. зменшилася на 18,4 % за рахунок зменшення урожайності кукурудзи на зерно на 41,4 % до 50,9 ц/га. Серед технічних культур, урожайність соняшнику має тенденцію до незначного збільшення, середньорічний приріст урожайності становить 0,2 %, а середньорічне зменшення урожайності ріпаку складає 3,2 %.

3. За аналізований період валова продукція рослинництва у постійних цінах у «Назва підприємства» зменшилася на 22,8 % до 54131,8 тис. грн. У структурі валової продукції рослинництва найбільшу питому вагу складають зернові та зернобобові культури – 65,7 %, на частку технічних культур припадає 34,2 %.

4. Виробнича та повна собівартість продукції рослинництва мала тенденцію до зростання. При цьому слід відмітити, що виробнича собівартість зростала вищими темпами порівняно з повною, що обумовлено збутом продукції минулих періодів з нижчим рівнем виробничих витрат. На формування виробничої собівартості різних видів продукції рослинництва

впливають різні статті витрат, основними серед яких є решта матеріальних витрат, прямі витрати на оплату праці, решта інших прямих та загальновиробничі витрати.

5. За досліджуваний період середні ціни реалізації на продукцію рослинництва мали тенденцію до зростання, середній приріст яких для зернових становить 42 %, для технічних культур – 23-25 %. Незважаючи на збільшення середніх цін реалізації продукції рослинництва, цінова конкурентоспроможність знизилася.

6. Вцілому товарна продукція галузі рослинництва у «Назва підприємства» за досліджуваний період збільшилася на 26,3 % і дорівнює 75682,6 тис. грн. Найбільш важливим у галузі рослинництва підприємства є реалізація таких видів продукції, як кукурудза на зерно, соняшник, озима пшениця, що забезпечують одержання 81,9 % доходу від реалізації галузі. Проміжною продукцією є ріпак і ячмінь, частка яких у структурі доходів від реалізації за 5 років становить 11,4 %. В свою чергу, всі останні види товарної продукції на підприємстві займають не надто вагомі позиції та приносять найменші доходи.

7. Аналіз структури валового прибутку галузі рослинництва у досліджуваному підприємстві за 2020 р. свідчить, що найбільша частка припадає на кукурудзу на зерно – 42,0 %, соняшник – 36,9 %, пшеницю – 9,8 % та ріпак – 9,2 %, тоді як частка інших культур (жито, ячмінь, горох, овес) є несуттєвою.

8. У 2020 р. порівняно з 2016 р. прибуток від реалізації продукції рослинництва у «Назва підприємства» збільшився на 309,8 тис. грн. (1,4 %). За рахунок збільшення обсягів реалізації продукції на 10,1 %, прибуток збільшився на 2296,1 тис. грн., а за рахунок підвищення середнього рівня цін реалізації на 30,1 %, прибуток збільшився на 17793,0 тис. грн. У зв'язку зі зростанням повної собівартості продукції рослинництва на 60,3 %, прибуток від реалізації зменшився на 19779,3 тис. грн.

9. За досліджуваний період, рівень рентабельності галузі рослинництва зменшився на 17,4 в.п., однак порівняно з 2018 р. збільшився на 24,8 в.п. і

становить 43,9 %, що обумовлено зниженням рівня прибутковості виробництва практично всіх видів продукції, окрім овесу та ріпаку.

На основі здійсненого аналізу, пропонується впровадження ряду інноваційних заходів, які спрямовані на збільшення фінансових результатів діяльності галузі рослинництва у «Назва підприємства»:

1. Впровадити систему управління прибутком, яка об'єднує три підсистеми: формування, розподіл, використання.

2. Впровадження нових районованих сортів сприяє збільшенню урожайності сільськогосподарських культур та приросту валового прибутку від реалізації продукції рослинництва на суму 1938,9 тис. грн.

3. Застосовувати технологію Strip-till при вирощуванні культур, при якій обробляється тільки вузька смуга сівби (15-25 см), з утворенням невеликого гребеня. При цьому дві третини поля залишається необробленим. Найбільш суттєвим є зменшення таких статей виробничих витрат, як паливо і мастильні матеріали – на 49,4 %, прямі витрати на оплату праці – на 39,4 %, амортизація необоротних активів – на 37,5 %, решта інших прямих та загальновиробничих витрат – на 29,4 %. За рахунок скорочення виробничих витрат, валовий прибуток від реалізації пшениці збільшиться на 50,1 % і становить 1046 тис. грн., у тому числі на 1 ц – 205,09 грн. Відповідно валовий рівень рентабельності виробництва збільшиться з 39,5 % до 76,7 %.

4. Застосовувати біологічно активні речовини на посівах сільськогосподарських культур, що дозволяє компенсувати дію екстремальних чинників зовнішнього середовища. Застосування регуляторів росту рослин за обробки насіння та посівів соняшнику сприяє підвищенню схожості та енергії проростання насіння, а також зменшує зменшення ураження посівів основними хворобами в 4-11 разів, що дозволяє підвищити врожайність соняшнику на 13,7 %, а вихід олії до 17,6 ц/га. Додаткові витрати на купівлю та обробку 100 га посівів соняшнику становлять 92,6 тис. грн., а додатковий валовий прибуток від реалізації насіння дорівнює 344,1 тис. грн., що свідчить про високий рівень ефективності застосування даних засобів.

5. Оптимізувати посівну площу сільськогосподарських культур, що дозволяє отримати додатковий валовий прибуток у розмірі 1918,8 тис. грн.

6. Застосовувати нові види мінеральних добрив. Безводний аміак належить до рідких азотних добрив і містить 82,5 % азоту. Перевага рідких азотних добрив полягає в значно дешевшому їх виробництві та застосуванні порівняно з твердими. Вартість одиниці азоту в рідкому аміаку в 1,5 – 2 рази менше, ніж в аміачній селітрі. Оскільки безводний аміак забезпечує більш рівномірне внесення азотних добрив, а стрічковий спосіб впливає на уповільнення розвитку бур'янів, це сприяє збільшенню урожайності кукурудзи на зерно на 11,4 % до рівня 56,7 ц/га. За рахунок економії витрат на придбання та внесення добрив, виробнича собівартість кукурудзи на зерно зменшується на 16,1 %. Відповідно валовий прибуток може збільшитися до 1009,2 тис. грн на 100 га посівної площі у 2022 р., у тому числі на 1 ц – 178,07 грн.

7. За рахунок використання карт диференційованого внесення добрив досліджуване підприємство зможе отримати економію азотних добрив, підвищення урожайності культур за рахунок підвищення ефективності добрив, а також збереження родючості ґрунту. Додатковий прибуток на 1 га посівної площі від застосування диференційного внесення аміачної селітри становить 263,71 грн., тоді як витрати на використання карт становить лише 2 дол./га.

8. Впровадження CRM-системи Бітрікс24 дозволяє підвищити ефективність керування взаємовідносин клієнтами, додаткові витрати на впровадження у рік становлять 116,98 тис. грн., однак за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації продукції рослинництва на 3 %, рівень рентабельності реалізації збільшиться на 2,8 %.